

TÜRKİYE VE DÜNYADA İÇ MİMARLIK

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Atilla SÖĞÜT

yaz
yayınları

Türkiye ve Dünyada İç Mimarlık

Editör

Dr.Öğr.Üyesi Mahmut Atilla SÖĞÜT

yaz
yayınları

2025

Türkiye ve Dünyada İç Mimarlık

Editör: Dr.Öğr.Üyesi Mahmut Atilla SÖĞÜT

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-8678-34-5

Aralık 2025 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Postmodernizm Bağlamında Çağdaş İç Mekânın İmaj Odaklı Dönüşümü	1
<i>Rüveyda Müberra PEKİNCE</i>	
Yüksek Yapılarda Mekânsal Organizasyon	16
<i>Kadir BİNGÖL</i>	
Kamusal Alanda Oturma Elemanlarının Tasarımında Strüktür-Malzeme İlişkisi ve Kent Kimliği	37
<i>Mahmut Atilla SÖĞÜT</i>	
Sağlık Yapıları Standartları Bağlamında Hasta Odası Katlarının Mekânsal Analizi.....	55
<i>Halil Yasin DİLEK, Tunç Aslan TÜLÜCÜ</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

POSTMODERNİZM BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ İÇ MEKÂNIN İMAJ ODAKLI DÖNÜŞÜMÜ

Rüveyda Müberra PEKİNCE¹

1. GİRİŞ

Modernizmin yalın işlevselliğine bir başkaldırı olarak ortaya çıkan postmodernizm, tarihsel göndermeler ve eklektik yaklaşımlar aracılığıyla kendi kimliğini tanımlamış; bu tutum iç mekâna karmaşıklık, ironi ve çelişki olarak yansımıştır. Postmodern iç mekân, başlangıçta kullanıcının aile yadigarı bir mobilyayı modern unsurlarla bir arada kullanması gibi hem geçmişin izlerini koruyan hem de güncel olanı kucaklayan bir yaklaşımla sahneye çıkmıştır. Bu yönüyle, erken döneminde kapsayıcı, esnek ve sürdürülebilirliğe açık bir potansiyel barındıran postmodern iç mekân anlayışı; zamanla tüketim toplumunun dinamikleri ve dijitalleşmenin görsel kültürü güçlendirmesiyle; kullanıcısından giderek kopan, temsili ön plana çıkaran ve işlevi ikincilleştiren bir tasarım pratiğine evrilmiştir. Tarihsel referansların bilinçli bir bağlam içinde ele alınması yerine, biçimsel birer imgeye indirgenmesi; üslup bütünlüğünün zayıflamasına ve yüzeysel tasarım yaklaşımlarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu süreçte postmodernizmin eleştirel potansiyeli büyük ölçüde aşınmış, iç mekân tasarımı görsel tüketim odaklı bir pratiğe dönüşmüştür.

Günümüzde dijital dünyanın gelişimiyle hızla yaygınlaşan sosyal medya, sürekli olarak yeni imgeleri dolaşıma

¹ Öğr. Gör., Haliç Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, İç Mekân Tasarımı Programı, ORCID: 0000-0003-0668-3298.

sokarak görsel kültür üzerinde belirleyici bir egemenlik kurmaktadır. Dijital mecraların sahip olduğu hız, “yeni”, “moda”, “trend” ve hatta “ihtiyaç” olarak sunulan öğelerin kısa sürede yaygınlaşmasını sağlamakta; bu öğeler aynı hızla yerini yenilerine bırakmaktadır. Bu dinamik, küreselleşme ve kapitalizmin etkisini güçlendirirken, bireyleri sürekli tüketime yönlendiren bir döngü üretmektedir.

Sosyal medyada hâkim olan beğeni (like) kültürü ise, sahip olunan nesneler ve mekânlar üzerinden yarı sanal kimliklerin inşa edilmesini giderek yaygınlaştırmaktadır. Bu bağlamda çağdaş iç mekân kullanıcısının tercihleri, tüketim kültürünün dayattığı; tarihsel biçimleri parodileştiren, uyumsuzluğu estetik bir değer gibi sunan hipergerçekçi imgeler üzerinden şekillenmektedir. İç mekân, derinlikli bir mekânsal deneyim üretmekten ziyade, görsel olarak tüketilen bir gösteri sahnesine dönüşmektedir. Bu durum, günümüz iç mekân tasarımının karşı karşıya olduğu temel problemlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Geçmişte kullanıcıların yakın çevrelerinden görerek benimsedikleri konut iç mekânı uygulamaları ya da televizyonda sunulan mekânları, kendi yaşam biçimi ve kültürel bağlamıyla sorgulamadan mekânlarına dahil etmeleri gibi durumlar özellikle işlev bakımından mekânın niteliğini düşürmekteydi. Ancak günümüzde bu etkilerden çok daha güçlü ve hızlı yayılan sosyal medya, kullanıcıları sürekli bir görsel maruziyet altında bırakmaktadır. Kullanıcılar, mekânsal imgeleri anlamlandırmadan, özümsemeden ve tasarım bilgisine sahip olmadan kişisel alanlarına aktarmakta; ürettikleri bu mekânları da hızla görsel kültürün bir parçası hâline getirmektedir. Bunun sonucunda kullanıcıya yabancı, yüzeysel ve dayatmalarla şekillenmiş iç mekânlar hızla çoğalmakta; bireyler bu süreçte kendilerini tasarımcı konumunda görebilmektedir. Çağdaş iç mekânın bu dönüşümü, iç mimarlığın eleştirel ve deneyim odaklı

niteliğini zayıflatmakta; mekânı tüketilen ve paylaşılan bir imgeye indirgemektedir. Bu dönüşüm, çağdaş iç mekânın estetik tercihler ya da bireysel beğenilerin ötesinde; kapitalist üretim ilişkileri, görsel kültür ve tüketim ideolojisi tarafından belirlenen daha geniş bir yapı içinde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

İç mekânın deneyimden ve yaşıttan koparak görsel temsile ve imaja indirgenmesi modernizm sonrası başlayan ve günümüze kadar süren kültürel dönüşümlerin bir sonucudur. Bu nedenle çağdaş iç mekânın bugünkü durumunu anlamak; mekânın metalaşması, gösteriye dönüşmesi ve simülasyon düzeyinde dolaşıma girmesi bağlamında kuramsal olarak tartışmayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada, söz konusu dönüşüm; Walter Benjamin'in yeniden üretim ve aura kavramları, Guy Debord'un gösteri toplumu yaklaşımı, Jean Baudrillard'ın simülasyon ve hipergerçeklik kuramı ile Fredric Jameson'ın geç kapitalizmin kültürel mantığına ilişkin çözümlemeleri üzerinden ele alınmaktadır. Böylece çağdaş iç mekân; tarihsel, ideolojik ve kültürel süreçlerin mekânsal izdüşümü olarak okunacaktır.

2. POSTMODERNİZM VE İÇ MEKÂN

Fredric Jameson'a göre postmodernizm, geç kapitalizmin kültürel mantığı olarak, derinlik kaybı, tarihsellik krizi ve pastiş üretimi üzerinden tanımlanan; mimarlık ve mekânı eleştirel bir pratikten ziyade tüketim odaklı bir gösteri alanına dönüştüren bir kültürel durumdur (Jameson, 1991). Ecevit'e göre (2001: 59) postmodernizm, “mutlak doğrular ve kesin değerlerin tek başlılığına yer vermeyen bir ortam” olarak tanımlanmaktadır. Mimarlıkta postmodernizm, modern mimarinin katılığına ve tek düzeliliğine tepki olarak 1960'larda doğan ve eski dönemlerin biçimlerini estetik öğeler olarak yeniden ön plana çıkararak 1970'lerde biçimlenmeye başlayan yeni bir seçmeci akımdır.

Robert Venturi'nin, modern mimariyi çirkin ve sıradan bularak ortaya attığı “less is bore”(az sıkıcıdır) mottosu Postmodernizmin en temel savlarından bir tanesi olmuştur. Postmodern tasarım felsefesi, uzun süredir terk edilmiş olan değerleri ve sembolleri yeniden tasarım gündemine taşımasıyla (Gür, 2007) bazı mimarlar tarafından özgürlük alanı gibi algılanarak kabul görmüştür.

Modernist yaklaşım, tasarımı rasyonel ölçütlere bağlı standartlaşmış bir anlayış üzerinden ele alarak optimum çözümlere odaklanırken, mekânın toplumsal ve öznel boyutlarını büyük ölçüde göz ardı etmektedir. Bu modernistlerin uluslararası standartlara ulaşma ve evi makineleştirme savlarının en önemli yansımalarındandır. Buna karşılık postmodern toplum ve onun iç mekâna yansıması, belirsizlik, çoğulluk ve hipergerçeklik ekseninde şekillenmektedir. Bu yaklaşım kullanıcı tarafından deneme ve kendini ifade etme özgürlüğü olarak yorumlanabileceği gibi (Aras, 2014) eklektik bir mekânsal dilin oluşması ve geçici bir iç mekân estetiğinin belirginleşmesi sebebiyle kaotik ve derinliksiz olarak da nitelendirilebilmektedir.

Postmodernizm esasen tanımlanmış yeni bir üslup ortaya koymak yerine; farklı tarihi dönemlere ya da farklı kültürlerin yerel mekânsal unsurlarına referans veren bir takım seçmeci nitelikleri modern ile yan yana getirmiştir. Mimaride üslup karmaşası ya da çelişki gibi sorunlara yol açan postmodernizm, iç mekânı işlevsizleştirilmesi sebebiyle iç mimarlığa çok daha olumsuz yansımaktadır. Özellikle iç mimarinin temel amaçlarından biri olan kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verme hedefini zaman zaman göz ardı ederek, tasarlanmış mekânı işlevsellikten uzaklaştırıp yüzeyselliğe itmiştir.

Postmodern yaklaşım, üretimi sürekli olarak güncelle eklemlen ve görünürlüğü başlı başına bir amaç hâline getiren yapısıyla, iç mekân tasarımını da belirleyen baskın bir estetik

rejim üretmektedir. Bu bağlamda postmodern iç mekân, evrensel ölçekte özgünlük iddiası taşıyan üretimler geliştirmekten ziyade; modasal, popüler ve yerel olanı piyasa dinamikleri içinde yeniden dolaşıma sokan bir tasarım pratiğine dönüşmektedir. Söz konusu süreç, iç mekânda yabancılaşma, estetik kirlenme ve ötekileştirme gibi sorunları derinleştirerek, postmodern kültürün mekânsal düzlemde yarattığı temel gerilim alanlarını görünür kılmaktadır (Atalayer, 2008).

Lytard(1984), postmodernizmi büyük anlatıların çözülmesiyle ortaya çıkan, bilgi ve estetik üretiminde çoğulluğu mümkün kılan özgürleştirici bir durum olarak değerlendirirken; bu çoğulluğun evrensel ölçütlerin kaybını da beraberinde getirdiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede postmodernizm, modernizmin tekil ve katı estetik rejimine yönelttiği eleştirilerle başlangıçta özgürleştirici bir potansiyel taşımış olsa da çağdaş iç mekân tasarımı bağlamında çoğu zaman bu potansiyeli iç mekân tasarımı meselesinin temeline zarar vermiş görünmektedir. Tarihsel ve yerel referansların yüzeysel bir biçimde estetikleştirilmesi, mekânın kullanıcıyla kurduğu derin ilişkileri zayıflatmakta; deneyimlenen bir yaşantı alanı yerine, tüketilebilir ve hızla eskimeye mahkûm imgeler üretmektedir. Farklılık ve çoğulluk iddiasına rağmen postmodern iç mekân; kullanıcıyı merkeze alan işlevsel ve bağlamsal bir tasarım anlayışı yerine görsel temsili önceleyen bir gösteri alanına dönüşmektedir.

3. TÜKETİM KÜLTÜRÜ İÇİNDE MEKÂNIN METALAŞMASI

Tüketim kültürü, kimliklerin, statülerin ve sosyal ilişkilerin satın alınan ürünler ve hizmetler aracılığıyla inşa edildiği, nesne odaklı, ihtiyaca cevap verme amacının zedeleniği, postmodern bir toplumsal yapıdır. Modernizmin üretim odaklı ve rasyonel yapısı yerini postmodernizmin imaj

odaklı yapısına bıraktığında, nesneler fiziksel işlevlerinden sıyrılarak sembolik anlamlarıyla ön plana çıkmış göstergelere dönüşmüştür.

Tüketim kültürü içinde birey, dünyayı ve kendisini nesnelerin kullanım değerinden ziyade, sundukları yaşam tarzı ve vaat ettikleri "imaj" üzerinden algılamaktadır. Dolayısıyla tüketim kültürü, nesneleri ve bu nesnelerin içinde var olduğu mekânları, tüketicinin talepleri doğrultusunda sürekli yeniden kurgulanan birer "meta" haline getirerek topluma sunmaktadır. Akılcı, etik ve mekanik olanla bağlar kurmayı ön planda tutan modern mekân, postmodern düşünce ile dünyeviliğe, süreksizliğe ve tesadüfiyete doğru açılmaktadır (Karaçetin Sarıkaya ve Kaymaz, 2022).

Walter Benjamin'in (2008) sanat yapıtının mekanik yeniden üretilirliği üzerine geliştirdiği analize göre; mekanik yeniden üretim, sanat yapıtını, geleneğinden koparıp alır. Biricik varoluşun yerine, o yapıtın bir kopyalar dizisini geçirir. Benjamin'e göre yeniden üretim, yapıtın aurasını aşındırarak onu özgün bağlamından koparır ve dolaşıma sokar (Valéry, 1968). Ölçeğin değişimi, görüntünün kopyalaması, nesnelerin ve mekânların kutsallığını yitirip birer "imaj" haline gelmesine neden olur. Bu durum, çağdaş iç mekânda da benzer biçimde işlemektedir: Mekân, yerinde deneyimlenen bir yaşantı olmaktan çıkmakta; fotoğraf, video ve dijital arayüzler aracılığıyla çoğaltılabilir bir imgeye dönüşmektedir. Böylece iç mekân, fiziksel varlığından çok temsili kapasitesi üzerinden değer kazanır.

Guy Debord'un "gösteri toplumu" kavramsallaştırması, bu imgeselleşme sürecinin toplumsal boyutunu açığa çıkaran bir görüştür. Debord'a (1967) göre gösteri, toplumsal ilişkilerin imgeler aracılığıyla kurulmasıdır. Postmodern iç mekânın artık adeta yaşanmak için değil gösterilmek üzere tasarlanan bir sahne

gibi şekillenmesi bu bağlamda Debord'un görüşü ile ilişkilendirilmektedir.

Postmodern kültür, imajların başat anlam kurucu hâle geldiği bir dönemdir (Cura,2020). Mekânın anlamı, kullanıcı ile kurduğu bağdan koparak dolaşıma sokulan imgeler üzerinden kurulan görsel değeri ile anlamlandırılmaktadır. İç mimarlık pratiği, bu noktada, mekânsal deneyimi derinleştiren bir disiplin olmaktan ziyade, gösterinin mekânsal altyapısını üreten bir araca indirgenme riski taşımaktadır.

Jean Baudrillard'ın (1996, 1994) simülasyon ve hipergerçeklik kavramları, çağdaş iç mekânın artık dış dünyadaki bir gerçekliği temsil eden bir araç olmaktan çıkarak, kendi başına işleyen bir gerçeklik düzenine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Baudrillard'a göre simülasyon, gerçeğin yerini alan ve onu ortadan kaldıran bir göstergeler sistemidir (Cengiz, 2025). Bu bağlamda postmodern iç mekânın üretim mantığı, temsilin kendisinin gerçekliğin önüne geçtiği bir "simülakrlar" düzenini ifade eder. Bu ontolojik dönüşümle birlikte mekânın tarihsel, kültürel ya da işlevsel bir referansa dayanması önemini yitirmekte; bu referansların görsel kopyaları asıllarının yerine dolaşıma girmektedir.

Çağdaş iç mekân tasarımı; tarihsel bağlamlara veya özgül yaşantılara dayanmaktan ziyade, "minimal", "otantik" ya da "endüstriyel" gibi önceden kodlanmış imgeler aracılığıyla anlam üretmektedir. Mekânda kullanılan tarihsel üsluplar ve malzeme göndermeleri, özgün bağlamlarından kopararak yeniden üretilmekte; böylece iç mekân zihinsel düzeyde tüketilen bir gösterge yüzeyine dönüşmektedir. Bu süreçte mekân, deneyimlenen fiziksel bir gerçeklik olmaktan çıkarak, dolaşımdan bilinen ve simülasyon ilkesine göre kurgulanan bir imgeye dönüşür (Ünal, 2025).

Baudrillard'ın hipergerçeklik kavramı, gerçek ile kurgu arasındaki sınırların silinmesini ve iç mekânın yaşamdan kopuk, "gerçekmiş gibi" deneyimlenen bir sahneye dönüşmesini temellendirir. Bu düzende postmodern iç mekân, kullanıcıyı mekânsal derinlikle ilişkilendirmek yerine, simülakrların sunduğu anlık estetik haz ve tüketim vaadi üzerinden işlemektedir. Bu bakış açısı mekânın barınma ya da konfor gibi asli işlevleri geri plana itilirken; mekânın görsel dolaşımda yer alması, fotoğraflanabilirliği ve fiziksel olarak veya dijital mecralardaki tüketilebilirliğinin öncelik haline gelişini ontolojik olarak açıklamaktadır.

Postmodern iç mekânın imaj merkezli üretim mantığı, Jean Baudrillard'ın simülasyon kuramı ile Fredric Jameson'ın geç kapitalizm eleştirisi birlikte ele alındığında daha bütüncül biçimde okunabilir. Jameson bu dönüşümü, kapitalizmin kültürel mantığındaki tarihsel bir kırılma olarak tanımlar. Jameson'a göre postmodernizm, geç kapitalizmin kültürel mantığıdır (Jameson, 1991). Jameson geç kapitalizmi çözümlerken yüzeyselliği de tanımlamaktadır. Ona göre yüzeysellik anlamsal, tarihsel, öznel gibi farklı açılardan derinlik fikrinin yapısal olarak ortadan kalkmasıdır. Postmodern iç mekân, Jameson'ın tanımladığı yüzeysellik ilkesinin mekânsal karşılığı olarak görülmektedir. Yüzeysellik, mekânın tarihsel derinliğini, yapısal sürekliliğini ve eleştirel mesafesini kaybetmesi anlamına gelir. Postmodern iç mekânda tarihsel referanslar bağlamlarından koparılarak estetik fragmanlar halinde yeniden dolaşıma sokulur. Bu durum, Baudrillard'ın "referanssız temsil" olarak tanımladığı simülakr düzeniyle örtüşür. Burada mekân artık geçmişe gönderme yapmaz, yalnızca geçmişin imgelerini yeniden üreterek onların yerini alır.

Jameson'ın (1991) geç kapitalizm çözümlemesinde vurguladığı bir diğer temel unsur, mekânın tüketim döngüsü içinde dolaşıma giren bir meta haline gelmesidir. Otel lobileri,

alışveriş merkezleri, tematik konut iç mekânları ya da deneyim odaklı kamusal iç mekânlar, kullanıcıyı görsel tüketim dünyasında pasif bir alıcı konumuna indirgemektedir. Bu durum, Baudrillard'ın hipergerçeklik kavramıyla örtüşerek, mekânın yaşanan bir çevre olmaktan çıkarak “gerçekmiş gibi” deneyimlenen bir sahneye dönüşmesine neden olur.

Tüketim kültürünün kapitalist meta üretiminin ve satın alma odaklı düzeninin zevkler, alışkanlıklar ve sınıf ayrımlarının netleşmesi adına her zaman gündemde olacağı düşünülmektedir. Featherstone'nun (1990) gözlemi mevcut durumu çok net tanımlamaktadır: “Tüketim kültürünün geldiği noktada artık imaj ve sembolleri kullanarak kişi öncelikle kendisini mutlu etmek noktasındadır...” Kullanıcının mekânsal tatminini konfor, işlevsellik, kişiselik üzerine inşa etmediği bir ilişkide iç mekânı tasarımı da ana amaçlarını kaybetme tehdidi altındadır.

4. ÇAĞDAŞ İÇ MEKÂNIN GÖRSEL KÜLTÜR VE TÜKETİM REJİMİ İÇİNDEKİ KONUMU

Görsel kültürün hâkim olduğu günümüzde, iç mekân tasarımı da imaj tüketimi ve nesnelerin metalaşmasından doğrudan etkilenmektedir. Sürekli görsel uyaranlara maruz kalan kullanıcılar; ihtiyaçlar, kültürel alışkanlıklar, günlük yaşam pratikleri ile akustik ve ısı konfor gibi mekânsal deneyimin temelini oluşturan parametreleri ikincil bir konuma itebilmektedir. Bu bağlamda mekânsal değer, kullanım ve deneyimden çok, temsil gücü ve dolaşım kapasitesi üzerinden tanımlanır hâle gelmektedir.

Bu dönüşümün gündelik yaşama sızmasında, kitle iletişim araçlarının ve özellikle televizyonun tarihsel rolü belirleyici olmuştur. İç mekânın “ideal yaşam” imgeleri üzerinden sunulması, kullanıcıların mekânla kurduğu ilişkiyi deneyimden çok temsile dayalı hâle getirmiş; belirli mekânsal düzen ve

tipolojiler prestij göstergesi olarak yeniden üretilmiştir. Özellikle televizyon dizileri aracılığıyla sunulan "açık mutfak" veya "Amerikan bar" gibi yabancı kültürel kodlar, yerel yaşam biçimine ve fonksiyonel gereksinimlere aykırı olsa dahi birer "prestij göstergesi" olarak mekanlarımıza sızmıştır (Nalçakan vd., 2017) . Günümüzde ise dijital mecralar, bu temsil rejimini hızlandırarak süreksiz “trend” döngüleri üretmekte; simülakrların yeni ve arzu edilir olarak kodlandığı bir estetik düzeni pekiştirmektedir.

Bu bağlamda, YouTube gibi mecralarda konutu kapitalist üretim ilişkileri ekseninde görünür kılan içerikler, çağdaş iç mekânın imaj rejimi içinde nasıl kurulduğunu örneklemektedir. İçerik ekonomisi, konutun yaşantısal gereksinimlerden bağımsız biçimde “gösterilebilir” kılınmasını teşvik ederken; kitap okumayan bireylerin görsel bir temsil unsuru olarak “okuma köşeleri” üretmesi, yemek pişirme pratiği sınırlı kullanıcıların ada mutfak veya tezgâh üstü cihaz sergisi gibi düzenlemelere yönelmesi, işlevsel olmayan mekânsal elemanların statü göstergesine dönüşmesi gibi sonuçlar yaygınlaşabilmektedir. Bu tür imaj üretimine dayalı mekânsal kurgular, Şekil 1’de görüldüğü üzere, konutun yaşantısal gereksinimlerden bağımsız olarak estetik ve simgesel değer üzerinden yeniden üretildiğini göstermektedir. Böylece iç mekân, kullanım değerinden çok simgesel ve görsel değer üzerinden kurulmaktadır.

Şekil 1. Dijital mecralarda dolaşıma giren, çağdaş iç mekânın imaj odaklı kurgusunu temsil eden konut iç mekânı örneği (Daire, 2025)

Görsel kültürün belirli estetik kodları normalleştirilmesi, mekânsal tercihlerin tek tipleşmesi sorununu da görünür kılmaktadır. Nötr tonların (bej, krem, gri) “güvenli” ve “zamansız” estetik normlar olarak sunulması, farklı zevklerin ve yerel-kültürel çeşitliliğin bastırıldığı bir tasarım dilini güçlendirmektedir. Bu norm kısa süre içinde eleştirilse dahi, bu kez “retro” gibi yeni bir eğilim benzer hızla baskınlaşmakta; tarihsel bağlamla kurulan derin ilişki yerine, geçmişin yüzeysel bir estetik repertuar olarak tüketilmesiyle sonuçlanabilmektedir.

Benzer bir tek tipleşme, yalnızca konut ölçeğinde değil; yeme-içme mekânları, otel lobileri, alışveriş merkezleri ve tematik konut projelerinde de gözlemlenmektedir. Farklı coğrafyalarda üretilen iç mekânların benzer malzeme, renk paleti ve doku setleriyle tasarlanması; mekânın yerel ve bağlamsal özelliklerinden arındırılarak küresel bir estetik kalıba eklemlendiğini göstermektedir. Bu süreçte influencer kültürü, çağdaş iç mekânın dolaşım hızını ve görünürlüğünü artırarak mekânları “paylaşımaya uygun sahneler” hâline getirmekte; tasarımın eleştirel niteliği yerine beğeni ekonomisine uyumlu görsel çıktılarını öne çıkarmaktadır.

Çağdaş iç mekânın, modernizmin işlevsel ideallerinden ve postmodernizmin ironik referanslarından farklı olarak, imge temelli bir tüketim rejimi içinde konumlandığı görülmektedir. Bu yeni düzende iç mekân görülmek, paylaşılmak ve dolaşıma sokulmak üzere üretilen bir metadır. Bu durum, iç mimarlığın eleştirel potansiyelini zayıflatmakta ve disiplini, deneyim üretmekten çok görsel tüketim üretimine yaklaştırmaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma, çağdaş iç mekânın güncel durumunu, görsel kültür ve tüketim ideolojisi çerçevesinde değerlendirmiştir. Yapılan kuramsal ve örneklem temelli incelemeler, iç mekânın

giderek deneyim üretmekten uzaklaşarak temsil, dolaşım ve gösteri odaklı bir tasarım nesnesine dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, iç mimarlık disiplininin kuramsal ve pratik düzeyde yeniden sorgulanmasını gerekli kılmaktadır.

Hipergerçeklik ve simülasyon bağlamında iç mekân, gerçeği temsil eden bir çevre olmaktan çıkarak, temsillerin gerçeğin yerini aldığı bir imge düzeni üretmektedir. Bu bağlamda, mermer görünümlü seramikler ya da ahşap görünümlü plastik yüzeyler, iç mekânda malzemenin kendisinden çok temsilinin dolaşıma girdiği simülasyon hakimiyetini ortaya koymaktadır. Bu tür yüzeyler, yalnızca ekonomik ya da teknik gerekçelerle değil; “doğal”, “lüks” ya da “otantik” bir etki üretme amacıyla tercih edilmekte, böylece malzemenin tarihsel, yapısal ve duysal özellikleri görsel bir izlenime indirgenmektedir. Bu durum, iç mekân deneyimini maddesel gerçeklikten kopararak hipergerçek bir estetik düzleme taşımaktadır.

Sahte malzeme kullanımları, tarihsel stillerin bağlamından koparılmış estetik alıntıları ve “otantik” görünüm altında standartlaşmış mekânsal öğeler, iç mekânda simülakrılarının dolaşımını hızlandırmaktadır. Bu durum, ekonomik nedenlerle de birleşerek malzemenin aslına talebin azalmasına sebep olmaktadır.

Eklektik karmaşa, postmodern iç mekânın çoğulluk iddiasına rağmen, bağlam ve uyum kaygısından yoksun biçimsel bir oyuna dönüşmesine neden olmaktadır. Farklı dönem ve stillere ait öğelerin yüzeysel biçimde bir araya getirilmesi, mekânsal sürekliliği ve kullanıcıyla kurulan anlamlı ilişkiyi zedelemektedir.

Metalaştırma süreci, iç mekânın kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt veren bir çevre olmaktan uzaklaşmaktadır. İmaja indirgenen mekân artık kimlik ve statü inşasında kullanılan bir tüketim nesnesine dönüşmektedir. Mekânsal değer, kullanım değerinden

çok sembolik ve değişim değeri üzerinden tanımlanmakta bu da iç mekânın hızla tüketilen ve yenisiyle ikame edilen bir meta hâline gelmesine yol açmaktadır. Buna paralel olarak, sürekli yenilenen trendler ve popüler estetik kodlar, mekânı tüketime teşvik eden döngüsel bir yapıya eklemektedir.

Gösteri kapitalizmi bağlamında iç mekân; alışveriş merkezleri, lüks konut projeleri ve tematik kamusal alanlarda olduğu gibi, yaşanmak için değil sergilenmek ve pazarlanmak üzere kurgulanan bir sahneye dönüşmektedir. Bu durum, iç mimarlık pratiğini deneyim üretmekten çok görsel tüketim üretimine yaklaştırmaktadır.

Bu çerçevede çağdaş iç mimarlığın, görsel temsili önceleyen yaklaşımlar yerine mekânsal deneyimi, kullanıcı ihtiyaçlarını ve bağlamsal sürekliliği yeniden merkeze alan eleştirel bir perspektife yönelmesi gerekmektedir. İç mekânın yaşanan ve anlam üretilen bir çevre olarak yeniden konumlandırılması, disiplinin eleştirel ve toplumsal niteliğini yeniden güçlendirecek temel bir adım olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aras, L. (2014). Bir Mimarlık Bilinmeyi: Postmodern Gündelik Yaşamda'Konut'Tükendi mi? *Megaron*, 9(2).
- Atalayer, F., 2008. İç-Mekân Türk Mitolojisi ve Yaratıcılık, 1. Ulusal İç Mimarlık Sempozyumu, Ekim, İstanbul, Bildiriler Kitabı: 251-266
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation* (S. F. Glaser, Trans.). University of Michigan Press.
- Baudrillard, J.; (1996) *The System of Objects* (1968), Verso, Londra.
- Benjamin, W. (2008). *The work of art in the age of mechanical reproduction*. (J. A. Underwood, Çev.). Londra: Penguin Books.
- Cengiz, A. (2012). Baudrillard'ın Simülasyon Kuramı ve Küresel (Evrensel) İnsanın Çıkmazları. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (21).
- Cura, C. (2020). Postmodern görsel kültür: Pastiş. İçinde A. F. Parsa & E. Akçora (Ed.), *Dijital imgeler evreni* (ss. 57–67). Doruk Yayıncılık. ISBN: 978-975-553-764-1.
- Daire. (2025). Bodrum Gündoğan'da Denize Açılan Saklı Cennet Bir Ev [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=T07e8d0W4Bo>. (Erişim tarihi: 20.11.2025)
- Debord, G. (1967). *La Société du Spectacle*. Paris: Buchet-Chastel.
- Ecevit. Y. (2001). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Featherstone, M. (1990) Perspectives on Consumer Culture, Sociology, 24:5, pp 5-22.
- Gür, S. Ö. (2007). Mimarlık eğitiminde modernite ve postmodernite. *Mimarlık ve Planlama Araştırmaları Dergisi* , 91-108.
- İsmailoğlu, S. & Beşgen, A. (2025). Jean Baudrillard Söylemleri Üzerinden Bir Mekân Gerçekliği Kavramı Okuması. *GRID Mimarlık Planlama ve Tasarım Dergisi*, 8(1), 150-172.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. Duke University Press.
- Karaçetin Sarıkaya, G. Ve Kaymaz, S., 2022. Postmodern Düşüncenin Mekân Açılımı Üzerine Kavramsal Bir Deneme: Arada Mekân. *bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design*, 3(1), s. 124-133.
- Lyotard, J.-F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). University of Minnesota Press.
- Nalçakan, M., Canoğlu, S., & Özsavaş, N. (2017). Televizyon dizileri yoluyla türkiye'de iç mekân tasarımında kültürel kodların değerlendirilmesi ve değişen konut algısı. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(2), 68-81.
- Ünal, M. A. (2025). İçeriğin Dönüşümü ve Doğrulama. E. Arduç Kara & R. Taşan (Ed.), *Gazeteciliğin dönüşümü* (ss. 29–69). Eğitim Yayınevi.
- Valéry, P., & L'ART, PS (1968). Mekanik çoğaltma çağında sanat eseri.

YÜKSEK YAPILARDA MEKÂNSAL ORGANİZASYON

Kadir BİNGÖL¹

1. GİRİŞ

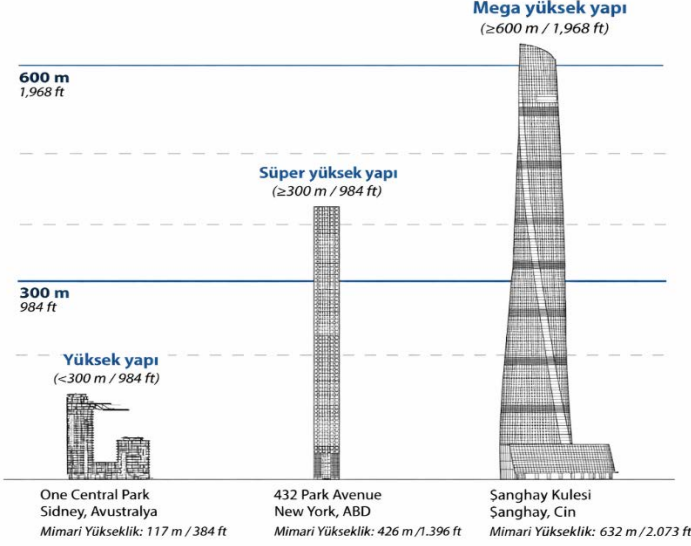
Türkiye’de yüksek yapı kavramı, ağırlıklı olarak mevzuatta tanımlanan yükseklik eşiklerine dayalı olarak ele alınmaktadır (Yıldız & Cengizoğlu, 2023: 879). Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’ne göre, bina yüksekliği 21.50 metreden veya yapı yüksekliği 30.50 metreden fazla olan yapılar yüksek yapı olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca bina yüksekliği 51.50 metrenin veya yapı yüksekliği 60.50 metrenin üzerindeki yapılar ise çok yüksek yapı olarak sınıflandırılmaktadır (Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, 2017, madde 4).

Uluslararası ölçekte yüksek yapı kavramı ise evrensel bir yükseklik sınırından ziyade yapının strüktürel sistemi, mekânsal organizasyonu, çevresel bağlamı ve kullanıcı deneyimi üzerindeki etkileriyle tanımlanmaktadır. Council on Tall Buildings and Urban Habitat (CTBUH), yüksek yapı tanımının kent dokusu, yapı yoğunluğu ve silüet etkisi gibi bağlamsal ölçütlere bağlı olarak değişebileceğini vurgulamaktadır. Bu durum, 14 katlı bir yapının Chicago gibi metropollerde sıradan kabul edilirken, Avrupa’nın orta ölçekli kentlerinde baskın bir silüet etkisi oluşturabilmesiyle açıklanabilmektedir (CTBUH, 2025). Bununla birlikte, 14 kat ve üzeri ya da 50 metre yüksekliğe ulaşan yapılar genellikle yüksek yapı (tall building) kategorisine girmektedir (CTBUH, 2025). Konsey, daha ileri

¹ Arş. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, ORCID: 0000-0003-4005-3644.

sınıflandırmalarda 300 metre ve üzerindeki yapıları supertall (süper yüksek yapı) ve 600 metreyi aşanları megatall (mega yüksek yapı) olarak tanımlamaktadır (CTBUH, 2025) (Görsel 1).

Görsel 1. CTBUH Tanımına Göre Yüksek Bina Kavramı.

Kaynak: (CTBUH, 2025)

Yüksek yapılar, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte yalnızca bir yapı türü olmaktan çıkmış, sosyo-ekonomik, teknolojik ve mekânsal dönüşümlerin simgesi hâline gelmiştir. Yapı malzemelerin çeşitlenmesi, gelişen inşaat teknolojileri, asansör sistemlerindeki yenilikler ve sürdürülebilirlik benzeri tasarım kriterlerinin yaygınlaşması, yüksek yapı üretimini multidisipliner bir çalışma alanına dönüştürmüştür. Bu bağlamda yüksek yapılar tasarım ve iç mekân organizasyonun yanı sıra yapım teknikleri, dolaşım sistemleri, güvenlik senaryoları ve yapı performans kriterlerini birlikte değerlendirmeyi zorunlu kılan karmaşık tasarım problemleri olmuştur.

Mekânsal organizasyon, yüksek yapı tasarımının merkezinde yer alan belirleyici bir faktördür. Özellikle çekirdek tasarımı, düşey dolaşım, yatay bağlantılar ve işlevsel zonlama kararları, binanın hem yapısal performansını hem de kullanıcı deneyimini doğrudan etkilemektedir. Çekirdeğin konumu insan sirkülasyonunu, cephelerin kullanım biçimini ve yapının çevresel performansını etkileyebilmektedir. Bu nedenle servis çekirdeği, yüksek yapılarda yalnızca teknik bir gereklilik değil, tasarımın en temel karar noktalarından biri olarak ele alınmaktadır (Oldfield & Doherty, 2019: 40). Çekirdek yerleşiminin kat planı verimliliği üzerindeki etkisi, asansör zonlamasının enerji performansı ve kullanıcı akışıyla ilişkisi, yangın kaçışı çözümleri ve yapının işlevsel olarak çeşitli kullanım programlarının plan tipolojileri üzerindeki belirleyiciliği mekân organizasyonu bağlamında önemli unsurlardır.

Bu çalışmanın temel amacı, yüksek yapılarda mekânsal organizasyonun çekirdek, dolaşım sistemleri ve işlevsel kurgular üzerinden sistematik olarak çözümlenmesi ve tasarım kararlarının mimari, iç mimari bütünlüğe nasıl yön verdiğini ortaya koymaktır. Çalışma, yüksek yapıların mekânsal organizasyonunun çekirdek tasarımı, düşey ve yatay dolaşım stratejileri ile işlevsel planlama yaklaşımları olmak üzere üç ana ekseninde incelemektedir. Söz konusu inceleme ofis, konut ve karma kullanımlı yüksek yapıların plan tipolojilerini kapsamakta, farklı yapı programlarının çekirdek konumunu, plan verimliliğini ve mekânsal sürekliliği nasıl etkilediğini tartışmaktadır.

2. YÜKSEK YAPILARDA MEKÂNSAL ORGANİZASYONUN TEMEL İLKELERİ

Yüksek yapılarda mekânsal organizasyonu biçimlendiren ilkeler, plan şemalarını belirleyen kararlardır. Bu durum kullanıcıların yapıyı nasıl deneyimlediğini, mekânla kurulan

psikolojik ilişkiyi ve iç mekânın yaşanabilirlik düzeyini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla mekânsal organizasyon, yüksek yapı tasarımında mimari ve iç mimari bir problem olup bütüncül bir tasarım yaklaşımı gerektirmektedir. Aşağıda yüksek yapılar için iç mekân kalitesini belirleyen başlıca ilkeler sistematik olarak incelenmektedir.

2.1. Kat Planı Verimliliği

İç mimarlık açısından kat planı verimliliği net alanın brüt alana oranı, kolon aks aralıkları, plan geometrisi, mekânsal esneklik ve doğal ışık kullanımıyla ilişkilidir. Sev ve Özgen (2009), brüt alanın ne ölçüde kullanılabilir mekâna dönüştüğünün plan verimliliği açısından kritik olduğunu vurgulamaktadır (Sev & Özgen, 2009: 72). Yapı çekirdeği, şaftlar ve taşıyıcı elemanlar nedeniyle yüksek yapılarda net alan oranı sınırlı kalabilmektedir. Bu oran, özellikle ofis ve karma kullanımlı yapılarda mekân kalitesini, kullanım esnekliğini ve ekonomik verimliliği doğrudan etkilemektedir. Taşıyıcı sistem kurgusu da plan verimliliğinde belirleyicidir. Geniş kolon açıklıkları açık plan düzenlerini desteklerken, sık kolon aralıkları mekânsal esnekliği ve görsel sürekliliği azaltmaktadır.

Mekân esnekliği ve modüler planlama da plan verimliliğini etkileyen önemli unsurlardandır. Modüler planlama, özellikle yüksek yapılarda birimlerin ihtiyaca göre çeşitlenebilmesini sağlar. Örneğin açık ofis planları, gerektiğinde hücresel ofislere bölünebilir; konut birimlerinde modüler servis çekirdekleri planın esnekliğini artırır. Esneklik, yapı ömrü boyunca iç mekân yenileme maliyetlerini azaltan sürdürülebilir bir stratejidir.

2.2. Çekirdek Tasarımı ve İç Mekân İlişkisi

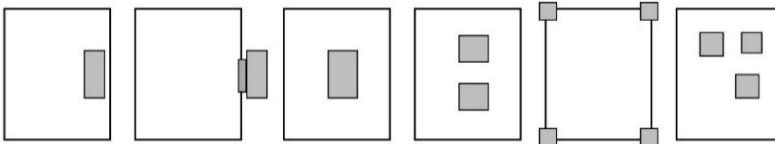
Çekirdek, binanın işleyişi için gerekli zorunlu işlevlerin toplandığı mekânsal bir organizasyon alanıdır. “Asansörler, yangın merdivenleri, mekanik şaftlar, tuvaletler ve asansör

lobileri gibi tüm dikey sirkülasyon unsurlarını içermektedir” (Sev & Özgen, 2009: 77). Dolayısıyla, çekirdekler yüksek yapı tasarımında planlama kararları açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda çekirdeğin konumu, mimari, strüktürel ve sürdürülebilir tasarım üzerinde belirleyici etkiler yaratmaktadır (Keskin, 2012: iv).

Yapının çekirdeği dolaşım ve yapısal işlevlerinin yanı sıra boyutları ve konumuyla iç mekân planlamasını, ışık dağılımını ve mekânsal konforu belirlemektedir. Dolayısıyla çekirdek boyutlarının, asansörler, kaçış merdivenleri ve teknik hacimleri barındıracak biçimde optimize edilmesi gerekmektedir. Söz konusu optimizasyon, kat başına düşen net alanın artmasını sağlarken, koridor uzunluklarını ve ulaşım sürelerini azaltarak kullanıcı deneyimini iyileştirmektedir. Nitekim yüksek katlı yapılarda kullanıcıların gündelik faaliyetlerini çoğunlukla bulundukları katla sınırlı tutma eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Sanya, 2018: 44). Bu bağlamda uygun çekirdek tasarımının belirlenmesi, yüksek yapı tasarımının temel karar alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Çekirdeğin plan içindeki konumu ve sayısı, farklı çekirdek tipolojilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Grondzik vd. (2000), çekirdekleri plan içindeki yerleşimlerine göre merkezi çekirdek, çevresel (kenar) çekirdek ve ayırık çekirdek olmak üzere sınıflandırmıştır (Görsel 2).

Görsel 2. Bina Çekirdek Türleri

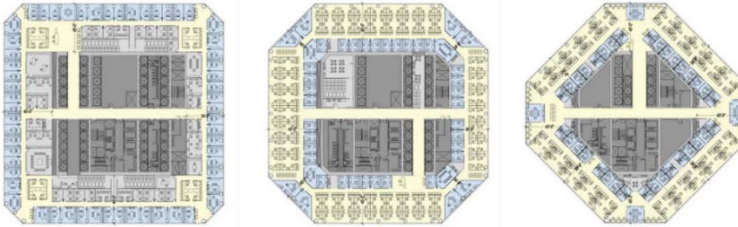
Kaynak: (Grondzik vd., 2000: 1080)

Görsel 2’de, çekirdeklerin plan içindeki konumlarına göre sırayla kenar, ayırık, merkezi, iki çekirdekli, köşe ve rastgele

çekirdek tipolojileri şematik olarak gösterilmektedir. Kenar çekirdek, çekirdeğin kat planının kenarlarına yakın konumlandığı tipoloji olup özellikle konut yapılarında tercih edilmektedir. Bu düzen konut birimlerinin birlikte planlanmasını kolaylaştırmakta ve ortak alanlar üzerinde görsel baskı oluşturmamaktadır. Merkezi çekirdek ise çekirdeğin kat planının merkezinde yer aldığı tipoloji olup, yüksek katlı ofis yapılarında mekânsal organizasyon çoğunlukla bu çekirdek etrafında kurgulanmaktadır (Sanya, 2018: 47) (Görsel 3).

Çekirdeğin cepheye olan mesafesi, iç mekânların doğal ışık, havalandırma ve görsel algı olanaklarını doğrudan etkilemektedir. Aşırı derin planlar, iç mekânlarda karanlık ve basık bir algıya neden olabildiğinden, 12–15 m’yi aşan kat derinliklerinde ışık rafları ve cam bölmeler gibi özel aydınlatma ve mekânsal stratejiler gerekli hâle gelmektedir. Merkezi çekirdeğin sunmuş olduğu doğal ışık ve havalandırma imkânı, bu tipolojinin tarihsel süreç boyunca uzun süre baskın kalmasında belirleyici olmuştur (Oldfield & Doherty, 2019: 40).

Görsel 3. One World Center Kat Planları

Kaynak: (Lewis & Holt, 2011)

Görsel 3’te One World Center’a ait düşük, orta ve yüksek kat planları görülmektedir. Yapıda kat çevresinde asansör, servis ve yangın kaçış elemanlarını barındıran merkezi çekirdek sayesinde gün ışığından etkin biçimde yararlanılmaktadır. Gün ışığının derin mekânlara ulaşmasının, kullanıcıların uyku süresi, karar verme performansı ve iyilik hâli üzerinde olumlu etkiler

yarattığı araştırmalarla ortaya konmuştur (Boubekri vd., 2014; Lee & Boubekri, 2020; Boubekri vd., 2020).

Teknolojik gelişmelerle birlikte plan organizasyonunun esnekleşmesi, servis çekirdeğinin plan içindeki konumunun çeşitlenmesine ve merkezi çekirdeğin kenarlara taşınabilmesine olanak sağlamıştır (Oldfield & Doherty, 2019: 40). Geniş tabanlı yapılarda kullanılan iki çekirdekli çözümler, kullanıcı yoğunluğunu dağıtarak mekânsal akışı düzenlemektedir. Bu bağlamda merkezi çekirdek açık plan ofislerde esnekliği desteklerken, kenar çekirdek konut yapılarında mahremiyeti güçlendirmektedir.

2.3. Mekânsal Süreklilik ve Yön Bulma (Wayfinding)

Yapılarda kullanıcıların yönlendirilmesi iç mimarlığın en kritik konularından biridir. Yüksek yapılarda zemin kattan itibaren kullanıcıyı karşılayan mekânsal işaretler, renk ve malzeme yönlendirmeleri, asansör hollerinin algılanabilirliği ve koridor sürekliliği, yapı içi dolaşımın kalitesini belirler. İç mimarlıkta yönlenebilirlik görsel unsurlar (renk kodlamaları, grafik yönlendirmeler, ikonografi), mekânsal düzenlemeler (ışık düşüşleri, malzeme değişimleri, mobilya ve açıklıklar) ve akustik işaretlerle sağlanabilmektedir. Yüksek yapılarda özellikle asansör holünden kat koridorlarına geçişte mekânsal sürekliliğin bozulmaması, kullanıcıda yön kaybını önler. Bu, yüksek yapılarda iç mekân konforunun önemli unsurlarındandır.

3. DOLAŞIM STRATEJİLERİ

Yüksek yapılarda dolaşım kullanıcıların yatayda ve düşeyde bir noktadan diğerine erişimini sağlayan bir hareket sistemidir. Yatay dolaşım koridorlar, holler köprüler ya da atrium bağlantılılarıyla sağlanabiliyorken düşeyde hareket asansör, merdiven ya da yürüyen merdivenler aracılığıyla sağlanmaktadır.

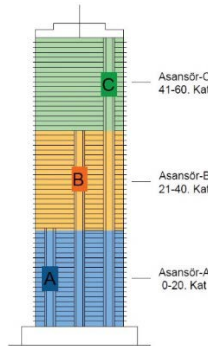
Yürüyen merdivenler ise genellikle yalnızca zemin katlarda kullanılmaktadır. Yapısal birimler arasındaki yatay ve düşey dolaşım binanın mekânsal kimliğini, kullanıcı deneyimini ve iç mekânın okunabilirliğini belirleyen temel tasarım katmanlarından biridir ve mekânsal organizasyonun sürekliliğini, güvenliğini ve yönlenmeyi etkilemektedir. Dikey mimarlık, kullanıcıyı geleneksel yatay hareketten daha karmaşık çok katmanlı dolaşım ağına dahil etmektedir.

3.1. Düşey Dolaşım

3.1.1. Asansör Sistemleri

Yüksek yapıların ortaya çıkışında arsa değerlerinin yükselmesi, teknolojik gelişmeler ve Elisha Graves Otis tarafından güvenlik asansörünün icadı belirleyici olmuştur (Wilkinson & Atmaca, 2015). Yapı yüksekliği arttıkça düşey dolaşım, teknik bir gereksinim olmaktan çıkarak kullanıcı yoğunluğunu, mekân deneyimini ve çekirdek organizasyonunu etkileyen temel bir tasarım bileşeni hâline gelmektedir. Bu nedenle yüksek yapılarda düşey dolaşımın verimli biçimde sağlanabilmesi amacıyla asansörler, belirli kat gruplarına hizmet edecek şekilde zonlanmaktadır. Asansör zonlaması, bekleme sürelerini azaltmakta, çekirdek alan kullanımını optimize etmekte ve kullanıcı sirkülasyonunu düzenlemektedir (Görsel 4).

Görsel 4. Asansör Zonlama Sistemi

Kaynak: (Yazar tarafından hazırlanmıştır).

Asansörlerin zonlanmasıyla her kat grubunda farklı iç mekân tasarımları yapılabilmektedir. Örneğin alt katlara uğramadan yüksek katlara ve sky lobby (sky lobi- gökyüzü lobisi) katına uğrayan ekspres asansör için zemin kat lobi tasarımı işlevsel olarak ayrılarak kat planı ve iç mekân tasarımını doğrudan etkileyen bir unsur haline dönüştürülebilmektedir.

40–50 katı aşan yapılarda yaygın olarak kullanılan sky lobi sistemi, ekspres asansörlerle belirli bir kata taşınan kullanıcıların üst zonlara hizmet veren yerel asansörlere aktarıldığı ara katlar olarak tanımlanmaktadır (Al-Kodmany 2015: 1090). Bu sistem, çekirdek boyutunun azaltılmasına ve alt zonlarda daha fazla kullanılabilir alan elde edilmesine olanak tanımaktadır (Lau, 2014: 87). Bunların dışında sky lobi katları kafe, lounge ve oturma alanları gibi yarı kamusal sosyal işlevler barındırarak kullanıcıya ferah bir mekân deneyimi sunmaktadır. One World Trade Center ve Burj Khalifa gibi örnekler, sky lobi uygulamalarının düşey dolaşımı etkinleştirirken iç mekân deneyimini zenginleştirdiğini göstermektedir (Al-Kodmany, 2015).

3.1.2. Merdivenler

Yüksek yapılarda asansör sistemleri en kullanışlı düşey dolaşım elemanları olsalar da yapısal çözüm olarak merdivenler hem alternatif dolaşım elemanı hem de yangın güvenliği açısından zorunlu tasarım bileşenleridir. Özellikle basınçlandırılmış kaçış merdivenleri, acil durumlarda yüksek bir yapının çok kritik güvenlik mekânları olmaktadır. Bu nedenle merdiven tasarımına önem verilmelidir. Merdiven rıht ve basamak ölçüleri ergonomik olmalı, renk ve malzeme yönüyle algılanabilmeli, kaymaz yüzey dokusunda olmalı, acil durumlarda yön bulmayı kolaylaştırmalı ve merdiven yuvası iyi aydınlanılmalıdır. Seven World Trade Center binasında “basınçlı yangın merdivenleri, yönetmelikte belirtilenden %20 daha geniş

olup fotolüminesan çıkış işaretlerinin yanı sıra jeneratör ve yedek batarya ile acil durum aydınlatması ile donatılmıştır” (Lewis & Holt, 2011: 17).

3.2. Yatay Dolaşım

Yüksek yapılarda yatay dolaşım, kat içindeki mekânların birbirleriyle ilişkisini kuran temel organizasyon elemanları olup bu dolaşım çoğunlukla koridorlar, köprüler ve atrium benzeri bağlantı holleri üzerinden sağlanmaktadır. Yatay dolaşım elemanlarının tasarımında amaç mekânlar arasında fiziksel geçişi sağlamak, kullanıcıyı yönlendirmek, mekânı okumayı kolaylaştırmak ve kullanıcıya yapının iç mekân sürekliliğini güçlendiren bir deneyim sunmaktır. Bu nedenle koridor ve bağlantı alanları, yüksek yapılarda kullanıcı psikolojisi ve mekânsal algı üzerinde doğrudan etkili olan önemli tasarım elemanlarıdır.

Yatay dolaşım ağının nitelikli olması için kullanıcı çevresini rahatlıkla kavrayabilmeli, kat planını zihinsel olarak modelleyebilmelidir. Bu bağlamda koridor genişliği, tavan yüksekliği, aydınlatma çizgisi, yönlendirici renk ve malzeme bantları ve görsel odak noktaları önemli tasarım araçlarıdır. Uygun kurgulanmış koridorlar, kullanıcıda mekânsal yönelmeyi destekleyen bir etki yaratırken dar, karanlık, yönlendirmesi zayıf veya çok kıvrımlı koridorlar labirent etkisi oluşturarak hem yön kaybına hem de psikolojik baskıya neden olabilmektedir. Bu durum özellikle yüksek yapılarda, uzun kat derinlikleri ve yoğun kullanıcı akışı göz önüne alındığında daha kritik bir hâl almaktadır. Bu açıdan asansör lobilerinde renk kodlama, grafik işaretlemeler, malzeme geçişleri ile mekânsal bölgeleme, ışık yönlendirme (aydınlatma aksları), kat kimliği oluşturan renk ve malzeme paletleri, tekrar eden tasarım motifleri, ritim duygusuyla kullanıcıda güven hissi, süreklilik algısı ve kat kimliği bilinci yaratılmalıdır.

Özellikle karma kullanımlı yüksek yapılarda, yatay dolaşım elemanlarının sosyal etkileşim üzerindeki rolü belirginleşir. Köprüler, iç avlulara bakan galeri boşlukları, balkon benzeri ortak holler ve atrium çevresi dolaşım alanları, farklı kullanıcı gruplarının karşılaşmasına olanak sağlayan yarı kamusal sosyal mekânlar olarak işlev görür. Bu tür mekânlar, kullanıcılar arasında sosyal temas yaratan bir iç mekân deneyimi oluşturmasını sağlamaktadır.

4. İŞLEVSEL KULLANIM

Yüksek yapılarda işlevsel yapı kat planı verimliliğini, dolaşım sürekliliğini ve kullanıcı konforunu doğrudan etkilemektedir. Ofis, konut ve karma kullanımlı yapılarda farklı kullanıcı profilleri ve kullanım yoğunlukları, her işlev için özgün çekirdek kurguları ve mekânsal organizasyon çözümlerini gerekli kılmaktadır. Örneğin konut yapılarında ofislere kıyasla daha düşük kullanıcı yoğunluğu, teknik sistemlerin ölçeğinin ve kat yüksekliği gibi mekânsal parametrelerin daha sınırlı tutulabilmesine olanak tanımaktadır.

4.1. Yüksek Ofis Yapıları

4.1.1. Modüler Plan

Yüksek yapılar, yüksek maliyetlerle inşa edilip uzun yıllar kullanım için tasarlanmaktadırlar. Dolayısıyla yapı ömrü boyunca farklı işlev ve kullanıcı profiline hizmet edebilecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu açıdan yüksek ofis yapılarında kat planının modüler kullanıma uygunluğu, mekân organizasyonu belirleyen temel unsurlardan biridir. Modern ofislerde açık plan, kapalı ofis ve hibrit kullanım senaryoları planlanabilmekte olup zaman içinde kullanıcı profili, departman yapısı, çalışma tarzı ve kat içi işlev dağılımları değişebilmektedir. Plan organizasyonu bu değişime uygun esnek ve modüler tasarıma uyum olmalıdır. Kolon

aksları geniş olmalı ve çekirdek tasarımına dikkat edilerek güneş ışığından en iyi şekilde faydalanılmalıdır. Cephe modüler tasarımlar sayesinde sabit olmayan bölücü elemanlar ve hareketli mobilyalar daha düşük maliyetlerle yenilenebilmekte ve esnek bir şekilde bölünerek farklı amaçlara için dönüştürülmesi sağlanmaktadır. Böylece iç mekân değişen işlevlere hızlı şekilde uyum gösterebilmektedir.

4.1.2. Doğal Işık

Ofis katlarında gün ışığının mekânın içine alınması kullanıcıların fiziksel sağlığı, psikolojik ruh hali, üretkenliği ve mekânın fiziksel konforu üzerinde doğrudan etkisi bulunan kritik bir tasarım parametresidir. Araştırmalar, kullanıcılar tarafından pencere bulunan ofislerin penceresi olanlara tercih edildiğini göstermektedir (Veitch, 2001:136).

Yüksek yapılarda ofisler genellikle açık plan tasarlanmakta olup bu da ofislerin konut mekanlarına oranla daha derin kat planına sahip olmalarını sağlamaktadır (Riad, 2016: 57). Kat planı derinliği arttıkça iç mekânın cepheye uzak bölgelerinde doğal ışık hızla zayıflamaktadır. Bu durum özellikle çekirdeğin merkezde olduğu yüksek ofis yapılarında yapay aydınlatma ve özel tasarım kararlarını zorunlu hâle getirmektedir. Bu nedenle iç mimarlıkta ışık rafları, yansıtıcı yüzeyler, aydınlık avlular, cam bölmeler ve ayarlanabilir yapay aydınlatma çözümleri uygulanmaktadır. İç mekânda gün ışığının ulaştığı yüzeylerde açık renk boyalar, yansıtıcılık değeri yüksek panellerde kullanılarak ışığın daha derinlere ulaşması sağlanabilmektedir.

4.1.3. Ofis Katlarında Dolaşım ve Yönlenme

Yüksek ofis yapılarında yönlenme, kullanıcı yoğunluğu ve sirkülasyonu nedeniyle oldukça kritiktir. Bu nedenle asansör lobileri, kat koridorları, toplantı alanı kümelenmeleri, ortak sosyal hacimler mekân organizasyonunun merkezinde yer alır. Özellikle kata açılan ilk mekân olan asansör holü, katın kapısı

niteliğindedir. Holün ışık, malzeme ve açıklık düzeni, kat planının okunabilirliğini artırır.

4.2. Yüksek Konut Yapıları

Yüksek yapılarda konut kullanımı, ofisten tamamen farklı bir işlevsel temaya sahip olmaktadır. Konut mekânlarında öne çıkan temel kavramlar mahremiyet, kişiselleştirme, ev hissi ve sakinliktir.

4.2.1. Konut Tipolojileri ve Çekirdek Yerleşimi

Yüksel binalarda ofis mekânları için herkesin erişebilmesini kolaylaştırmak amacıyla genellikle merkezi çekirdek tercih edilirken konut yapılarında genellikle kenar çekirdek tercih edilmektedir. Bunun nedeni salon, oturma odaları, mutfak ve mutfak gibi mekânların görsel konfor ihtiyacının bulunmasıdır. Dolayısıyla bu birimler cepheye ve manzaraya yönlendirilerek temiz hava, doğal ışık ve görsel konfor ihtiyacı giderilmektedir. Banyo, WC, çamaşır odası ve depolama alanları ise daha izole şekilde planda konumlandırılmaktadır. Ayrıca konut birimleri farklı tipolojilerde (1+1, 2+1, 3+1 vs.) imal edilerek modüler plan yaklaşımı benimsenmektedir. Böylece ihtiyaca göre farklı konut tipleri birleştirilebilmekte ya da ayrılarak esnek dönüşüme olanak sağlamaktadır.

4.2.2. Mahremiyet ve Yalıtım İhtiyacı

Yüksek konut yapılarında mahremiyet gereksinimi, dikey yoğunluğun artırdığı görsel ve işitsel etkenler nedeniyle mekânsal organizasyonun temel belirleyicilerinden biri hâline gelmektedir. Bu bağlamda mahremiyet, görsel ayrışma ve akustik yalıtım çözümleriyle birlikte ele alınmalıdır. Giriş holleri ve tampon alanlar, konut biriminin koridor ve komşu hacimlerle doğrudan ilişkisini keserek görsel mahremiyeti güçlendirirken; çift cidarlı duvar sistemleri, yüzer döşemeler ve ses yutucu kaplamalar işitsel konforu artırmaktadır. Ayrıca tesisat shaftlarının ve ıslak

hacimlerin uygun biçimde konumlandırılması, komşu birimler arasında akustik tampon işlevi görerek kullanıcı konforuna katkı sağlamaktadır.

Yüksek yapılarda dış cephelerin rüzgâr, sıcaklık ve güneş ışıınımı gibi çevresel etkilere yoğun biçimde maruz kalması, ısı ve hava kontrolünü mahremiyetin çevresel boyutunun bir parçası hâline getirmektedir. Isı yalıtımının yetersiz olduğu yapılarda enerji kaybının yanında dış ortamdan veya diğer birimlerden gelebilecek istenmeyen sesler iç mekânda gürültüye dönüşebilmektedir. Bu nedenle yüksek yapılarda çift cidarlı cephe sistemleri yaygın olarak tercih edilmektedir. “Çift cidarlı sistemlerde cam cidarlar arasındaki hava tabakası, aşırı ısınmaya, rüzgâra ve sese karşı önlem olarak yalıtım sağlar” (Aydın & Mıhlıyanlar, 2017: 218).

4.2.3. Konut İç Mekânlarında Yaşamsal Faaliyetler

Yüksek konut yapılarında sınırlı kat alanları ve dikey yaşam koşulları yemek pişirme, dinlenme, çalışma ve sosyalleşme gibi günlük faaliyetlerin aynı mekân içinde çok işlevli çözümlerle karşılanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle iç mekân tasarımında açık mutfak düzenleri, esnek mobilya sistemleri ve farklı işlevlere uyarlanabilen çok amaçlı mekânlar öne çıkmaktadır. Açık mutfak planlaması, bölücü elemanların azaltılması yoluyla mekânın daha geniş algılanmasını sağlarken doğal ışığın iç mekâna daha derinlemesine ulaşmasına olanak tanımaktadır. Katlanabilir yataklar ve masalar, modüler mobilyalar, hareketli bölücüler, gömülebilir ya da saklanabilir televizyon sistemleri gibi esnek ve modüler mobilya çözümleri ise mekânın günün farklı zamanlarında farklı kullanım senaryolarına uyum göstermesine imkân vermektedir.

Güvenlik, iklimsel koşullar ve enerji verimliliği gerekçeleriyle açık balkonların yerini alan yarı kapalı mekânlar

(kış bahçeleri vb.) yüksek konutlarda kullanıcıya hem doğal çevreyle ilişki kurabileceği hem de dinlenme, çalışma ve depolama gibi işlevleri üstlenebilecek ara mekânlar sunmaktadır. Bu tür çözümler, sınırlı metrekareye sahip konut birimlerinde mekânsal verimliliği ve kullanıcı konforunu artıran önemli tasarım stratejileri olarak değerlendirilmektedir.

4.3. Karma Kullanımlı Yüksek Yapılar

Günümüz kentlerinde sıkça tercih edilen bir model olan karma kullanımlı yüksek yapılar tek bir yapıda konut, ofis, otel, alışveriş alanları ve sosyal mekânları bir arada barındırabilmektedir. Bu çeşitlilik, yüksek yapıyı çok işlevli bir bina olmaktan çıkararak adeta dışa bağımlı olmayan dikey bir şehir modeli hâline getirmektedir. Dolayısıyla yapı içindeki mekânların kullanıcı profiline, erişim gereksinimlerine ve işlevsel ihtiyaçlara göre dikey olarak zonlara ayrılması önemli bir gereksinime dönüşmektedir (Al-Kodmany, 2012: 265 Yeang, 1999: 170). Dikey zonlama, yapının yüksekliği boyunca farklı katların belirli işlevlere hizmet edecek şekilde organize edilmesini sağlar. Genellikle alt zon, orta zon ve üst zondan oluşmaktadır.

Alt zonlar, dışarıdan doğrudan erişimin sağlandığı, insan dolaşımının yoğun olduğu katlardır. Bu bölgeler genellikle lobi, karşılama alanları, perakende satış mekânları ve çeşitli ortak kullanım alanları için ayrılmaktadır. Orta zonlar, otel birimleri ve ofis katları gibi daha kontrollü erişim gerektiren işlevlere ayrılmaktadır. Bu katlarda dolaşım sürekliliği, yönlendirme ve güvenlik organizasyonu önemli tasarım parametreleridir. Üst zonlar, mahremiyetin daha yüksek olduğu, kullanıcı yoğunluğunun azaldığı ve sessizlik ihtiyacını önem kazandığı katlardır. Bu nedenle özel konutlar, rezidans birimleri veya üst düzey yönetici ofisleri için en oldukça elverişli konumdadır.

Dikey zonlama katların işlevsel dağılımı dolayısıyla mekânsal organizasyonu ve iç mimari tasarımı da doğrudan etkilemektedir. Farklı zonlarda yer alan birimlere farklı girişlerden ve farklı asansör gruplarından erişilmesi, yapıda farklı erişim ve güvenlik senaryosu oluşturmaktadır. Böylece otel, konut ya da alışveriş merkezlerinden oluşan her zon, kendi kullanıcı profiline uygun bir iç mekân tasarım dili, yaya trafiği ve güvenlik düzeyi ile bütünleşik şekilde tasarlanmaktadır. Her zonun kullanıcı profili ve beklentileri farklıdır. Dolayısıyla iç mekân atmosferi, malzeme tercihleri, yönlendirme kararları ve aydınlatma kurgusu da farklılaşmaktadır. Örneğin bir otel misafirinin mekân algısı ile alışveriş merkezini kullanan bir ziyaretçinin deneyimi aynı olmamalıdır. Bu nedenle farklı işlevlerin aynı dolaşım aksında kesişmesi, mekânsal çakışmalara ve kullanıcı memnuniyetsizliğine yol açabilir. Bu çakışmaları önlemenin en etkili yolu, farklı işlevlere hizmet eden çekirdek yapılarının ayrıştırılmasıdır. Örneğin otel birimlerine hizmet veren otel çekirdeği ile bakım-onarım, yük taşıma ve atık yönetimi için kullanılan servis çekirdeğinin kesişmesi engellenmelidir. Aksi durumda hem güvenlik hem de konfor açısından olumsuz bir kullanıcı deneyimi ortaya çıkabilir.

4.3.1. Sosyal Alanların Konumu

Karma kullanımlı yüksek yapılarda sosyal mekânların konumu kullanıcı davranışlarını, yapı içi hareketliliği ve genel mekânsal deneyimi doğrudan etkileyen önemli bir konudur. Sosyal alanların yapının yüksek kotlarında konumlandırılması yapıya kimlik kazandıran mekânsal bir düzenlemedir. İç mimarlık açısından yüksek yapılarda bu tür alanlar, kullanıcıya günlük rutinlerinden ayrılan özel bir deneyim sunarak yapının ayrıcalıklı noktalarını oluşturmaktadır.

Sky lounge katları, fitness, spa merkezleri veya ortak kullanımlı teras katları gibi sosyal mekânlar, yüksek irtifanın

sunduğu, manzara ve tavan yüksekliği gibi doğal avantajları tasarımıyla birleştirerek mekân deneyimini zenginleştirebilmektedir. Bu mekânlarda geniş açıklıklar, cam cephe sistemleri ve yüksek tavanlar sayesinde kullanıcı kendisini izleme, dinlenme, sosyalleşme ve kendini iyi hissetme gibi psikolojik ihtiyaçları da karşılar. Özellikle sky lobi gibi yapının en üst kotlarına yerleştirilen sosyal birimler, kullanıcının mekâna aidiyetini güçlendiren, yapıyı diğer yüksek yapılardan ayıran mekânsal odak hâline gelir. Bu durum güçlü bir tasarım stratejisidir.

5. SONUÇ

Yüksek yapılar günümüz kentleşme dinamikleri, teknolojik gelişmeler ve değişen kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkan karmaşık dikey mekânsal sistemlerdir. Yapı yüksekliği arttıkça kat planı verimliliği, çekirdek yerleşimi, dolaşım sürekliliği, doğal ışık koşulları ve kullanıcı deneyimi gibi parametreler tasarım sürecinde kritik bir önem kazanmaktadır. Bu çalışma, yüksek yapılarda mekânsal organizasyonun çekirdek tasarımı, düşey ve yatay dolaşım stratejileri ile işlevsel kullanım kararları üzerinden nasıl biçimlendiğini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Elde edilen bulgular, çekirdek konumunun iç mekân organizasyonunun temel belirleyicilerinden biri olduğunu göstermektedir. Merkezi çekirdek çözümleri ofis yapılarında plan esnekliğini ve gün ışığı kullanımını artırırken, kenar çekirdek düzenleri konut yapılarında mahremiyet ve yaşam birimlerinin organizasyonu açısından avantaj sağlamaktadır. Düşey dolaşım sistemlerinde uygulanan asansör zonlaması ve sky lobi çözümleri, kullanıcı akışını düzenleyerek hareket sürelerini azaltmakta ve çekirdek alanının daha verimli kullanılmasına olanak tanımaktadır. Yatay dolaşım elemanları ise

yönlenebilirlik, mekânsal süreklilik ve sosyal etkileşim üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Ofis, konut ve karma kullanımlı yüksek yapılarda işlevsel gereksinimlerin farklılaşması, her kullanım türü için özgün mekânsal organizasyon stratejilerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Ofis yapılarında modüler planlama ve esneklik ön plana çıkarken, konut yapılarında mahremiyet, akustik konfor ve çok işlevli mekân çözümleri belirleyici olmaktadır. Karma kullanımlı yapılarda ise dikey zonlama, farklı kullanıcı profillerinin ayrıştırılmasını sağlayarak erişim, güvenlik ve iç mekân tasarımının bütüncül biçimde ele alınmasına olanak tanımaktadır.

Sonuç olarak yüksek yapılarda başarılı bir iç mekân organizasyonu teknik, işlevsel ve psikolojik bileşenlerin birlikte ele alındığı, kullanıcı odaklı ve esnek tasarım yaklaşımlarıyla mümkündür. Çekirdek yerleşimi, dolaşım sürekliliği, doğal ışık kullanımı ve mekânsal kimlik gibi unsurlar, yüksek yapıların iç mekân kalitesini ve kullanıcı memnuniyetini doğrudan belirleyen temel tasarım parametreleri olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Al-Kodmany, K. (2012). Guidelines for tall buildings development. *International Journal of Sustainable Built Environment*, 1(2), 265–280.
- Aydın, D., & Mıhlıyanlar, E. (2017). Yüksek konut yapılarında iç ortam kalitesinin incelenmesi. *Megaron*, 12(2), 207–222.
- Boubekri, M., Cheung, I. N., Reid, K. J., Wang, C.-H., & Zee, P. C. (2014). Impact of windows and daylight exposure on overall health and sleep quality of office workers: A case–control pilot study. *Journal of Clinical Sleep Medicine*, 10(6), 603–611.
- Boubekri, M., Lee, J. W., MacNaughton, P., Woo, M., Schuyler, L., Tinianov, B., & Satish, U. (2020). The impact of optimized daylight and views on the sleep duration and cognitive performance of office workers. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3219.
- Council on Tall Buildings and Urban Habitat. (2025). *CTBUH height criteria for measuring and defining tall buildings*. https://cloud.ctbuh.org/CTBUH_HeightCriteria.pdf
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2017). *Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği*. Resmî Gazete (Sayı: 30113). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23722&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Grondzik, W. T., Kwok, A. G., Stein, B., & Reynolds, J. S. (2000). *Mechanical and electrical equipment for buildings* (11th ed.). New York, NY: Wiley.
- Keskin, Z. (2012). *Planning considerations of tall buildings: Service core configuration and typologies* (Unpublished

- master's thesis). Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Lau, T. (2014). Power, elevator and customer-oriented sustainability strategies. In *CTBUH 2014 Conference Proceedings* (pp. 84–93). Chicago, IL: Council on Tall Buildings and Urban Habitat.
- Lee, J., & Boubekri, M. (2020). Impact of daylight exposure on health, well-being, and sleep of office workers based on actigraphy, surveys, and computer simulation. *Journal of Green Building*, 15(4), 19–42.
- Lewis, K., & Holt, N. (2011). Case study: One World Trade Center. *CTBUH Journal*, Issue III, 16–19.
- Oldfield, P., & Doherty, B. (2019). Offset cores: Trends, drivers and frequency in tall buildings. *CTBUH Journal*, Issue II, 40–45.
- Riad, J. (2016). *High-rise building design: A design tool combining stakeholders and demands with design* (Master's thesis). Chalmers University of Technology, Göteborg, Sweden.
- Sanya, A. O. (2018). Space organization in high-rise buildings: A case study of Kanti Towers, Victoria Island, Lagos State, Nigeria. *International Journal of Engineering Science Invention*, 7(8), 1–10.
- Sev, A., & Özgen, A. (2009). Space efficiency in high-rise office buildings. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 26(2), 69–89.
- Veitch, J. A. (2001). Psychological processes influencing lighting quality. *Journal of the Illuminating Engineering Society*, 30(1), 124–140.

- Wilkinson, P., & Atmaca, V. (2015). *Gerçekten bilmeniz gereken 50 mimarlık fikri*. İstanbul: Domingo Yayınevi.
- Yeang, K. (1999). *The green skyscraper: The basis for designing sustainable tall buildings*. London: Prestel.
- Yıldız, A., & Cengizoğlu, F. P. (2023). Yüksek yapı kavramının bağlamsal tanımlanması ve sınıflandırılması. *idealkent – Kent Araştırmaları Dergisi*, 15(42), 871–893.

KAMUSAL ALANDA OTURMA ELEMENLARININ TASARIMINDA STRÜKTÜR- MALZEME İLİŞKİSİ VE KENT KİMLİĞİ

M. Atilla SÖĞÜT¹

1. GİRİŞ

Kamusal alanlar, kent yaşamının gündelik akışı içinde sosyal etkileşimlerin, kültürel karşılaşmaların ve mekânsal deneyimlerin kesiştiği canlı sahneler olarak kent kimliğinin oluşumunda belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu alanlarda yer alan kent mobilyaları ise yalnızca işlevsel gereksinimleri karşılayan donatılar değil; mekânın estetik diliyle kültürel belleğini görünür kılan ve kullanıcı deneyimini şekillendiren tasarım nesneleri olarak öne çıkmaktadır (Carmona et al., 2010). Özellikle oturma elemanları, kullanıcıyla doğrudan temas kurmaları ve kamusal mekânda zaman geçirme pratiklerini desteklemeleri sayesinde, kentin sosyal yapısının ve mekânsal karakterinin okunabildiği önemli göstergeler arasında yer almaktadır (Gehl, 2010).

Kent mobilyaları bağlamında oturma elemanlarının tasarımı, çoğu zaman biçimsel estetik ya da ergonomik ölçütler üzerinden ele alınmakta; bu elemanları var eden strüktürel kurgu ile malzeme seçimi arasındaki ilişki ikincil bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Oysa açık alan koşullarına maruz kalan oturma elemanlarında strüktür ve malzeme, yalnızca dayanıklılığı sağlayan teknik bileşenler değil; aynı zamanda tasarımın biçimsel karakterini, mekânsal uyumunu ve kültürel temsil gücünü

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-3955-6033.

belirleyen temel tasarım araçlarıdır (Ashby, 2011). Bu bağlamda strüktür-malzeme ilişkisi, oturma elemanlarının kent kimliğiyle kurduğu ilişkinin merkezinde konumlanmaktadır.

Bu kitap bölümü, kamusal alanlarda kullanılan oturma elemanlarını strüktür-malzeme ilişkisi üzerinden ele alarak, bu ilişkinin kentsel mekânın estetik, algısal ve kimliksel boyutları üzerindeki etkilerini tartışmayı amaçlamaktadır. Bölüm boyunca, oturma elemanlarının Hook salt birer kullanım nesnesi değil; kent kimliğini gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla görünür kılan, mekânsal deneyimi derinleştiren ve kentsel belleğe katkı sunan temsil araçları olduğu savunulmaktadır (Dovey, 2010).

2. KENT MOBİLYALARI VE OTURMA ELEMANLARI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kent Mobilyalarının Kamusal Mekândaki Rolü

Kent mobilyaları, kamusal mekânın işlevselliğini artırmanın yanı sıra kullanıcı hareketlerini yönlendiren, mekânsal kullanımı düzenleyen ve kamusal deneyimi biçimlendiren temel tasarım bileşenleri arasında yer almaktadır. Aydınlatma elemanları, yönlendirme tabelaları ve oturma elemanları gibi donatılar; kamusal alanın okunabilirliğini güçlendirerek kullanıcıların mekânı algılama, tanımlama ve kullanma biçimlerini doğrudan etkilemektedir (Lynch, 1960). Bu donatılar aracılığıyla kamusal mekân, yalnızca fiziksel bir çevre olmaktan çıkarak algısal ve deneyimsel bir bütün hâline gelmekte; kullanıcı ile mekân arasındaki etkileşim derinleşmektedir. Bu bağlamda kent mobilyaları, mekânın fiziksel organizasyonunun yanı sıra kültürel anlam üretimi ve mekânsal kimliğin oluşumunda da önemli bir rol üstlenmektedir.

Kent mobilyalarının tasarımında bütüncül bir yaklaşım benimsenmediğinde ise kamusal alanlar görsel karmaşa, işlevsel

kopukluk ve kimlik kaybı gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Standartlaştırılmış, bağlamdan ve yerel kültürden kopuk tasarım çözümleri, farklı kentlerin mekânsal karakterlerinin birbirine benzemesine neden olarak özgünlük duygusunu zayıflatmaktadır (Relph, 1976). Bu durum, kamusal alanların kullanıcılar tarafından aidiyet kurulan mekânlar olmaktan çıkmasına ve geçici kullanım alanlarına dönüşmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla kent mobilyalarının tasarımında, yerel bağlamın fiziksel özellikleri, kültürel değerleri ve kentsel belleğin sürekliliği gözetilerek bütüncül ve bağlamsal bir yaklaşım benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tür bir yaklaşım, kamusal mekânın kimlikli, okunabilir ve kullanıcı odaklı bir çevre olarak varlığını sürdürmesini mümkün kılmaktadır.

2.2. Oturma Elemanları: İşlevin Ötesinde Tasarım Nesnesi

Oturma elemanları, kamusal mekânda yalnızca dinlenme gereksinimini karşılayan işlevsel donatılar olmanın ötesinde; bireylerin bir araya gelme, etkileşim kurma ve mekânı deneyimleme biçimlerini doğrudan etkileyen tasarım nesneleri olarak öne çıkmaktadır. Kamusal alanda konumlanan bu elemanlar, kullanıcıların mekânda kalma süresini uzatarak sosyal ilişkilerin oluşmasına zemin hazırlar ve kamusal yaşamın görünür hâle gelmesine katkı sağlar (Gehl, 2010).

Oturma elemanlarının konumu, yönlenmesi ve biçimsel kurgusu; bireyler arası etkileşimi teşvik edebileceği gibi, tekil kullanım ve mahremiyet gereksinimlerini destekleyen farklı mekânsal senaryoların oluşmasına da olanak tanımaktadır. Bu bağlamda oturma elemanları, kent yaşamının gündelik ritmini somutlaştıran ve kullanıcıların mekânla kurduğu duygusal bağı güçlendiren önemli arayüzler olarak değerlendirilebilir.

Mekânın yalnızca fiziksel bir çevre değil, deneyimlenen ve anlam yüklenen bir alan hâline gelmesinde bu elemanlar belirleyici bir rol üstlenmektedir. Tasarımın strüktürel kurgusu ve malzeme seçimi ise bu deneyimin niteliğini doğrudan etkileyerek konfor, algısal süreklilik ve mekânsal kimlik üzerinde belirleyici sonuçlar doğurmaktadır. Bu yönüyle oturma elemanları, kent kimliğinin küçük ölçekli ancak etkisi yüksek bileşenleri olarak, tasarım sürecinde bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır (Aksu, 2012). Oturma elemanlarının kamusal mekândaki etkisi, işlevsel ve sosyal boyutlarla sınırlı kalmamakta; estetik ve sanatsal yaklaşımlar aracılığıyla mekânsal algının biçimlenmesinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Biçimsel kompozisyon, heykelsi formlar ve malzemenin ifade gücüyle kurgulanan oturma elemanları, kamusal alanın görsel dilini zenginleştirerek mekânı sıradan bir kullanım alanı olmaktan çıkarıp estetik bir deneyim alanına dönüştürmektedir. Sanatsal yaklaşımla tasarlanan bu elemanlar, işlev ile estetik arasında kurulan dengeli ilişki sayesinde kamusal mekânda güçlü bir kimlik üretirken, kullanıcıların mekânı algılama ve hatırlama biçimlerini de derinleştirmektedir. Bu bağlamda oturma elemanları, kent kimliğinin estetik ve sanatsal düzlemde görünürlük kazandığı önemli mekânsal temsil araçları olarak değerlendirilebilir.

3. OTURMA ELEMANLARINDA STRÜKTÜREL KURGU

3.1. Strüktür Kavramı ve Açık Alan Koşulları

Strüktür, bir tasarım nesnesinin yalnızca taşıyıcı sistemini tanımlayan teknik bir unsur olmanın ötesinde, biçim üretimini yönlendiren ve tasarım dilini belirleyen temel bir tasarım bileşeni olarak ele alınmalıdır. Kamusal alanlarda kullanılan oturma elemanları; iklim koşulları, yoğun ve süreklilik arz eden kullanım, vandalizm ve bakım gereksinimleri gibi çok yönlü dış

etkenlere sürekli olarak maruz kalmaktadır. Bu bağlamda strüktürel kurgu, estetik kaygıların ötesine geçerek dayanıklılık, güvenlik ve uzun ömürlülük açısından belirleyici bir rol üstlenmektedir (Ashby, 2011). Özellikle açık alanlarda konumlanan oturma elemanlarında strüktür, tasarımın sürdürülebilirliğini ve kullanım sürekliliğini doğrudan etkileyen temel bir karar alanı oluşturmaktadır.

Açık alan koşullarında strüktür, tasarımın sınırlarını ve olanaklarını belirleyen bir çerçeve sunar. Taşıyıcı sistemin niteliği; elemanın ölçeğini, biçimsel ifadesini ve kullanılabilecek malzemelerin türünü doğrudan etkilemektedir. Örneğin, monoblok beton oturma elemanları yüksek taşıma kapasitesi ve vandalizme karşı direnç sunarken, biçimsel olarak daha ağır ve durağan bir ifade üretmektedir. Buna karşılık metal taşıyıcı sistemlerle kurgulanan ve ahşap oturma yüzeyleriyle desteklenen hibrit çözümler hem strüktürel dayanıklılık hem de görsel hafiflik sağlayarak kamusal mekânda daha davetkâr bir algı oluşturmaktadır. Bu tür örneklerde strüktür, yalnızca taşıyıcı bir iskelet değil; biçimi yönlendiren ve mekânsal algıyı şekillendiren aktif bir tasarım bileşeni hâline gelmektedir.

Strüktürün tasarım sürecinde aktif bir rol üstlenmesi, biçim ile malzeme arasındaki ilişkinin de yeniden tanımlanmasına olanak tanır. Taşıyıcı sistemin açıkça okunabildiği, strüktürün gizlenmediği oturma elemanları, tasarımın yapısal mantığını kullanıcıya doğrudan aktararak mekânsal şeffaflık ve bütünlük sağlar. Bu yaklaşım, strüktürü pasif bir arka plan unsuru olmaktan çıkarıp tasarımın görünür ve anlam üreten bir parçasına dönüştürmektedir. Nitekim Oxman'ın (2012) vurguladığı gibi, strüktür ve biçim arasındaki bu etkileşim, çağdaş tasarım pratiklerinde estetik, performans ve malzeme bilgisinin bütünleştiği bir tasarım anlayışının temelini oluşturmaktadır.

3.2. Oturma Elemanlarında Strüktürel Temeller ve Tipolojik Yaklaşımlar

Malzeme, tasarım sürecinde yalnızca biçimi oluşturan bir unsur değil; aynı zamanda bu biçimi strüktürel olarak ayakta tutan ve mekânsal anlamını tamamlayan temel bir bileşendir. Bir başka ifadeyle malzeme, biçimin hem taşıyıcısı hem de “giysisi” olarak düşünülebilir. İnsan bedeninde deri nasıl biyolojik bütünlüğü sağlayan ve bedeni dış etkilere karşı koruyan bir yüzey işlevi görüyorsa, tasarım nesnesinde de malzeme, strüktür ile biçim arasındaki ilişkiyi bütünleştiren yüzeysel ve algısal bir katman oluşturmaktadır. Bu bağlamda malzeme, yalnızca fiziksel bir kaplama değil; tasarımın duyuşsal, kültürel ve anlamsal boyutlarını taşıyan etkin bir ara yüz olarak değerlendirilmelidir.

İnsanlık tarihine bakıldığında, bireyin sosyal bir varlık olarak gelişim sürecinde korunma ve savunma gereksinimleri doğrultusunda çevresini çeşitli malzemelerle dönüştürdüğü görülmektedir. Bu dönüşüm, zamanla üretim tekniklerinin gelişmesine, farklı iş kollarının ortaya çıkmasına ve kültürel pratiklerin çeşitlenmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle yüzeyle kurulan ilişki, tarihsel süreç içinde estetik ve sembolik değerler kazanarak kültürel alanda moda ve tasarım akımlarını doğurmuştur. Bu nedenle tasarım nesnesinde malzemenin yüzeyde yarattığı etki, yalnızca görsel bir sonuç olarak değil; tarihsel ve kültürel bir birikimin mekânsal yansıması olarak okunabilir. Bu yönüyle malzeme, tasarım sürecinin “son katmanı” olmanın ötesinde, biçimin anlamını tamamlayan kurucu bir unsurdur.

Malzemenin kaplama niteliği ise ölçülebilir teknik bir değer olmaktan çok, tasarımcının bilinçli tercihleriyle şekillenen öznel bir tasarım kararıdır. Tasarımcı, strüktürel gereklilikler, kullanım koşulları ve estetik hedefler doğrultusunda, tasarladığı strüktürü kimi zaman görünür kılmakta, kimi zaman ise malzeme

aracılığıyla örtmektedir. Bu karar, kullanılan malzemenin taşıyıcılık kapasitesi, yüzey karakteri ve algısal etkileriyle doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla kaplama, zorunlu bir tasarım eylemi değil; strüktür-malzeme bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gereken bilinçli bir seçimdir.

Strüktür kavramı, Latince kökenli *structura*, *structus* ve *struere* sözcüklerinden türemiş olup “üst üste yığmak” ve “inşa etmek” anlamlarını taşımaktadır. Günümüzde strüktür kavramı çoğu zaman yapı ile eş anlamlı biçimde kullanılsa da, esas olarak taşıyıcı sistemin düzenini ve organizasyonunu ifade etmektedir. Kamusal alanda kullanılan oturma elemanlarının var olabilmesi ve ayakta durabilmesi için de bir taşıyıcı sisteme, yani strüktüre ihtiyaç duyulmaktadır. Bu strüktürel sistem, tasarımın hem fiziksel bütünlüğünü hem de kullanım güvenliğini sağlayan temel unsurdur.

Oturma elemanlarının tasarımında biçim oluşturulurken, çoğu zaman biçimin kendisi aynı zamanda strüktürel bir görev de üstlenmektedir. Bazı tasarımlarda biçim ve strüktür ayrıştırılmadan tek bir bütün hâlinde çözülürken, bazı durumlarda biçimi mümkün kılmak için ayrı bir taşıyıcı sistem kurgulanmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar, tasarımcının malzeme bilgisi, üretim teknikleri ve tasarım niyetine bağlı olarak şekillenmektedir(Söğüt, 2004).

Strüktürel kurgunun oluşumunda doğadan esinlenme önemli bir referans alanı oluşturmaktadır. Doğadaki canlı organizmalar incelendiğinde, her canlının biçimsel yapısının; strüktürel çözüm, malzeme özellikleri ve çevresel koşullara bağlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Bazı canlılar ayakta durabilmek için ayrı bir taşıyıcı iskelet sistemine sahipken, bazıları strüktürü biçimin bütünü içinde çözümlemektedir. Bu doğal sistemler, tasarımcılara biçim-strüktür-malzeme bütünlüğünün nasıl kurulabileceğine dair güçlü ipuçları

sunmakta; oturma elemanlarının tasarımında da bütüncül ve rasyonel strüktürel çözümlerin geliştirilmesine olanak tanımaktadır(Söğüt, 2004).

Bu kuramsal ve doğal temeller doğrultusunda, kamusal alanda kullanılan oturma elemanlarında üç ana strüktürel tipoloji öne çıkmaktadır: monoblok, modüler ve hibrit sistemler.

Monoblok strüktürel sistemler, tek parça ve bütüncül yapıları sayesinde yüksek taşıma kapasitesi ve vandalizme karşı direnç sunarken, güçlü ve kalıcı bir form dili üretmektedir. Bu tür sistemler, özellikle yoğun kullanıma maruz kalan meydanlar ve kamusal odak noktalarında, mekâna sağlamlık ve süreklilik duygusu kazandıran bir ifade oluşturmaktadır. Bu tipolojide malzeme ve strüktür, biçimle tamamen bütünleşerek tek ve güçlü bir kimlik oluşturur. Ancak monoblok çözümler, biçimsel esneklik ve mekânsal uyulanabilirlik açısından sınırlı olanaklar sunabilmektedir.

Modüler strüktürel sistemler ise parçalı yapıları sayesinde mekânsal esneklik, bakım ve onarım kolaylığı ile öne çıkmaktadır. Bu sistemler, farklı kullanım senaryolarına uyum sağlayabilen yerleşim düzenlerinin oluşturulmasına olanak tanırken, kamusal mekânın zamansal ve işlevsel dönüşümüne de katkı sağlamaktadır. Modüler oturma elemanları, kullanıcı yoğunluğuna veya mekânsal gereksinimlere bağlı olarak yeniden düzenlenebilmesi sayesinde, kamusal alanlarda dinamik ve değişken bir mekânsal deneyim üretmektedir. Bu tipolojide malzeme ve birleşim detayları, strüktürel bütünlüğü sağlarken aynı zamanda esnekliği mümkün kılan temel unsurlar hâline gelmektedir.

Hibrit strüktürel sistemler ise metal, ahşap ve beton gibi farklı malzemelerin birlikte kullanılmasıyla hem strüktürel dayanıklılığı hem de estetik çeşitliliği artıran bütüncül çözümler sunmaktadır. Bu sistemlerde taşıyıcı metal iskeletler dayanıklılığı

sağlarken, ahşap yüzeyler dokunsal konfor ve sıcaklık hissi oluşturmakta; beton elemanlar ise mekâna ağırlık ve kalıcılık kazandırmaktadır. Böylece hibrit strüktürler, teknik performans ile estetik ifade arasında dengeli bir ilişki kurarak kamusal mekânın görsel ve algısal niteliğini zenginleştirmektedir (Bayazıt & Kısakürek, 2020). Bu tipoloji, malzemenin bir “ara yüz” ve aynı zamanda bir “giysi” olarak işlevini en açık biçimde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu strüktürel tercihler, yalnızca teknik gerekliliklerin sonucu olarak değil; kamusal mekânın kimliğini, kullanım biçimini ve algısal karakterini belirleyen, malzeme–biçim–strüktür bütünlüğüne dayalı bilinçli tasarım kararları olarak değerlendirilmelidir. Strüktür tipi, oturma elemanlarının mekânla kurduğu ilişkiyi biçimlendirirken, kentsel belleğin oluşumuna ve mekânsal sürekliliğin güçlenmesine de katkı sunmaktadır. Bu nedenle monoblok, modüler ve hibrit sistemlerin her biri, kamusal alanın bağlamsal özellikleri, tarihsel-kültürel birikimi ve tasarım hedefleri doğrultusunda bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

4. MALZEME SEÇİMİ VE KENTSEL BAĞLAM

Malzeme, oturma elemanlarının yalnızca fiziksel performansını belirleyen teknik bir bileşen değil; aynı zamanda kullanıcı algısını, mekânsal deneyimi ve kentsel bağlamla kurulan ilişkiyi şekillendiren temel bir tasarım aracıdır. Ahşap, metal ve taş gibi malzemeler; dayanıklılık, dokunsal algı ve estetik değer açısından farklı deneyimler sunarak kamusal mekânın algısal karakterini doğrudan etkilemektedir (Zumthor, 2006). Özellikle kamusal alanlarda kullanılan malzemelerin yüzey dokusu, sıcaklığı ve görsel ifadesi, kullanıcıların mekânla kurduğu duyuşsal ilişkiyi belirlemekte; mekânın davetkâr, resmi ya da mesafeli algılanmasına neden olabilmektedir. Bu yönüyle

malzeme, kamusal mekânın yalnızca görünen değil, hissedilen bir deneyim alanı hâline gelmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Malzemenin zamanla geçirdiği yaşlanma süreci ve patina oluşumu, kentsel belleğin oluşumunda ve mekânsal sürekliliğin sağlanmasında belirleyici bir etkiye sahiptir. Kamusal alanlarda kullanılan oturma elemanlarının zaman içinde değişen yüzeyleri, kullanıcıların mekânla kurduğu ilişkiye tarihsel bir katman ekleyerek geçmişle bugün arasında görsel ve algısal bir bağ kurmaktadır. Bu süreç, mekânın “zamansız” değil, aksine yaşayan ve dönüşen bir kentsel varlık olarak algılanmasını sağlar. Patina, bu bağlamda bir eskime göstergesi değil; kentsel hafızayı görünür kılan ve mekânsal sürekliliği pekiştiren bir estetik değer olarak değerlendirilebilir.

Yerel malzeme kullanımının kent kimliğiyle güçlü bir ilişki kurduğu açıkça görülmektedir. Bölgeye özgü taş türleri, ahşap dokular veya geleneksel üretim tekniklerinin oturma elemanlarında tercih edilmesi, kamusal mekânın bulunduğu coğrafyayla bütünleşmesini sağlamakta ve mekânın kültürel sürekliliğini desteklemektedir. Bu tür tasarım yaklaşımları, kullanıcıların mekânı yalnızca işlevsel bir alan olarak değil, ait oldukları kültürel çevrenin bir parçası olarak algılamalarına olanak tanımaktadır (Birol, 2007). Özellikle tarihî kent merkezleri, meydanlar ve simgesel kamusal alanlarda yerel malzeme kullanımı, kentsel bağlamın korunmasına ve kültürel değerlerin mekânsal düzlemde görünür kılınmasına katkı sunmaktadır. Bu bağlamda malzeme seçimi, salt teknik performans veya ekonomik ölçütler doğrultusunda alınan bir karar olarak değerlendirilmemelidir.

Sürdürülebilirlik perspektifinden değerlendirildiğinde, kamusal alanda kullanılan oturma elemanlarında malzeme seçimi; yalnızca anlık kullanım performansını değil, malzemenin üretim, kullanım, bakım ve yeniden değerlendirme süreçlerini

kapsayan yaşam döngüsü boyunca çevresel etkilerini de içeren çok katmanlı bir karar alanı olarak ele alınmalıdır. Açık alan koşullarında uzun ömürlü, bakım gereksinimi düşük, onarılabilir ve modüler biçimde yenilenebilen malzemelerin tercih edilmesi hem kamusal kaynakların verimli kullanımını hem de kentsel donatıların mekânda süreklilik kazanmasını desteklemektedir. Bu bağlamda dayanıklılık, yenilenebilirlik, geri dönüştürülebilirlik ve sökülebilir birleşim detayları gibi ölçütler, malzemenin sürdürülebilir performansını belirleyen temel parametreler olarak öne çıkmaktadır (Ashby, 2011).

Malzeme; kentin tarihsel birikimini, kültürel kodlarını ve mekânsal kimliğini yansıtan simgesel bir ifade aracı olarak ele alınmalıdır. Oturma elemanlarında kullanılan malzeme türü, mekânın kimliğini güçlendiren, kentsel belleği destekleyen ve kullanıcı aidiyetini artıran bir tasarım dili oluşturduğunda, kamusal alan yalnızca kullanılan bir çevre olmaktan çıkarak anlam yüklü bir kentsel deneyim alanına dönüşmektedir. Bu nedenle malzeme seçimi, kent alanlarının kültürel değerleri ve bağlamsal özellikleriyle uyumlu olacak biçimde, bütüncül bir tasarım yaklaşımı içinde ele alınmalıdır.

5. STRÜKTÜR-MALZEME ETKİLEŞİMİ VE BİÇİM OLUŞUMU

Oturma elemanlarının biçimi çoğu zaman yüzeysel bir estetik tercih olarak algılansa da gerçekte bu biçim; strüktürel kurgu ile malzemenin olanak ve sınırlılıklarının zorunlu bir sonucudur. Taşıyıcı sistemin türü, açıklık geçme kapasitesi ve yük taşıma mantığı ile malzemenin fiziksel özellikleri-dayanım, esneklik, kalınlık ve işlenebilirlik-tasarımın biçimsel dilini doğrudan belirlemektedir (Oxman, 2012). Bu nedenle biçim, tasarım sürecinde sonradan eklenen bir görsel kabuk değil; strüktür ve malzeme arasındaki etkileşimin mekânsal düzlemde

görünür hâle gelmiş bir çıktısı olarak değerlendirilmelidir. Açıkça okunabilen strüktürel sistemler ve malzemenin doğal karakterini yansıtan formlar, tasarımın yapısal mantığını kullanıcıya sezgisel olarak aktararak mekânsal bütünlüğü güçlendirmektedir. Bu biçimsel dil, kent kimliğinin okunabilirliğinde de belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Standartlaşmış strüktürel çözümler ve evrenselleşmiş malzeme tercihleri, farklı kentlerin mekânsal karakterlerinin birbirine benzemesine yol açarak kimlik kaybını hızlandırmaktadır. Buna karşılık, bulunduğu bağlamın kültürel, tarihsel ve çevresel özelliklerini gözeten özgün biçimsel yaklaşımlar, mekânsal kimliğin güçlenmesini ve kentsel belleğin sürekliliğini desteklemektedir (Relph, 1976). Bu bağlamda oturma elemanları, küçük ölçeklerine rağmen kamusal mekânda güçlü bir temsil kapasitesine sahip tasarım nesneleri olarak öne çıkmaktadır. Oturma elemanlarının biçimi üzerinden üretilen bu temsil, kent kimliğini yalnızca mimari yapılarla sınırlı bir olgu olmaktan çıkararak gündelik kullanım pratiklerine taşımaktadır. Kullanıcıyla doğrudan temas eden bu elemanlar, kentin estetik anlayışını, malzeme kültürünü ve tasarım dilini günlük yaşamın parçası hâline getirir. Bu yönüyle oturma elemanları, kent kimliğinin küçük ölçekli ancak etkisi yüksek temsilcileri olarak, strüktür-malzeme-biçim bütünlüğü içerisinde değerlendirilmelidir (Dovey, 2010).

6. KULLANICI DENEYİMİ VE MEKÂNSAL ETKİLER

Strüktür ve malzeme, kamusal alandaki oturma elemanlarının kullanıcı deneyimini doğrudan belirleyen temel tasarım bileşenleridir. Oturma yüksekliği, sırtlık eğimi, oturma yüzeyinin genişliği ve dokusal özellikleri ile termal konfor gibi ergonomik kriterler, kullanıcıların mekânda geçirdiği süreyi ve

mekânla kurduğu fiziksel ve duygusal ilişkiyi şekillendirmektedir. Bu ergonomik bileşenler, kullanıcıların mekânda kalma isteğini artırarak kamusal alanın canlılığını desteklerken, mekânın sosyal kullanım potansiyelini de doğrudan etkilemektedir. Proshansky ve arkadaşlarının (1983) vurguladığı üzere, bireyin fiziksel çevreyle kurduğu ilişki, mekânsal deneyimin anlamlandırılmasında belirleyici bir rol oynamakta; oturma elemanları bu ilişkinin en somut temas noktalarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Malzeme seçimi ise bu deneyimi algısal ve duysal düzlemde tamamlayan önemli bir unsurdur. Doğal malzemeler, özellikle ahşap ve taş yüzeyler, sıcaklık, doğallık ve davet kârlık hissi yaratarak kullanıcıların mekânda daha uzun süre vakit geçirmesine olanak tanımaktadır. Buna karşılık metal yüzeyler, soğukluk ve sertlik algısı üzerinden daha modern, kontrollü ve mesafeli bir atmosfer üretmekte; bu durum kullanıcı davranışlarını dolaylı biçimde yönlendirmektedir (Zumthor, 2006).

Malzemenin yüzey dokusu, ısı iletkenliği ve görsel ifadesi, mekânın algısal karakterini belirleyerek kullanıcı deneyimini çok boyutlu hâle getirmektedir. Oturma elemanlarının yerleşim biçimi de strüktür ve malzeme kadar kullanıcı deneyimini tamamlayan kritik bir tasarım kararını oluşturmaktadır. Karşılıklı ya da yarı dairesel düzenlemeler, kullanıcılar arasında görsel temas ve iletişimi artırarak sosyal etkileşimi teşvik ederken; lineer ve tek yönlü yerleşimler bireysel kullanım, gözlem ve kısa süreli dinlenme gibi senaryoları desteklemektedir (Montgomery, 1998).

Bu yerleşim stratejileri, kamusal mekânın sosyal yoğunluğunu, kullanım sürekliliğini ve davranış örüntülerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda oturma elemanları, yalnızca ergonomik konfor sağlayan nesneler olarak değil;

kullanıcı davranışlarını yönlendiren, mekânsal etkileşimi düzenleyen ve kamusal alanın sosyal yapısını şekillendiren tasarım araçları olarak değerlendirilmelidir. Strüktür, malzeme ve yerleşim kararlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, kamusal mekânın kullanıcı odaklı, davetkâr ve sürdürülebilir bir deneyim alanına dönüşmesini mümkün kılmaktadır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kamusal alanlarda kullanılan oturma elemanları, kent mobilyaları içinde en doğrudan kullanıcı temasını kuran tasarım bileşenleri olarak yalnızca dinlenme işlevini karşılamakla kalmaz; kentsel mekânın okunabilirliğini, sosyal etkileşim potansiyelini ve yer duygusunu biçimlendiren etkin arayüzler olarak çalışır. Bu nedenle oturma elemanlarının tasarımında strüktür-malzeme ilişkisi, salt teknik performansın ötesinde, kent kimliğinin görünür kılınmasına hizmet eden bir tasarım dili üretir.

Strüktür, oturma elemanının dayanıklılık, güvenlik ve süreklilik koşullarını belirlerken; malzeme seçimi dokunsal algı, termal konfor, estetik ifade ve kültürel anlam katmanlarını mekâna taşımaktadır. Bu bütünlük, oturma elemanlarını kamusal mekânın sıradan bir donatısı olmaktan çıkarıp, kentsel belleği destekleyen ve kullanıcı deneyimini derinleştiren temsil araçlarına dönüştürmektedir (Carmona et al., 2010).

Bölüm boyunca tartışıldığı üzere, monoblok, modüler ve hibrit strüktürel tipolojiler yalnızca üretim ve bakım kolaylığı açısından değil; mekâna kazandırdıkları algısal karakter ve kimlik etkisi açısından da değerlendirilmelidir. Monoblok çözümler kalıcılık ve direnç üzerinden “güçlü bir mekânsal ifade” üretirken, modüler sistemler esneklik ve uyarlanabilirlik aracılığıyla değişen kullanım senaryolarına yanıt vermekte; hibrit sistemler ise farklı malzemelerin birleşimiyle performans ve estetik denge kurarak kamusal mekânda daha davetkâr ve çok

katmanlı bir deneyim sunmaktadır. Bu nedenle strüktür seçimi, oturma elemanının mekânla kurduğu ilişkiyi belirleyen bir “kentsel tasarım kararı” olarak ele alınmalı; bağlam, kullanıcı profili ve kullanım yoğunluğu gibi değişkenlerle birlikte düşünülmelidir.

Malzeme bağlamında ise yerel malzeme ve üretim pratiklerinin tasarıma entegre edilmesi, oturma elemanlarının kent kimliğiyle daha güçlü bir ilişki kurmasını sağlamaktadır. Yerel taş, ahşap veya geleneksel işçilik izleri, kamusal mekânda kültürel sürekliliği destekleyen somut göstergelere dönüşürken, malzemenin zamanla geçirdiği yaşlanma ve patina oluşumu kentsel belleğe tarihsel bir katman eklemektedir. Böylece oturma elemanları, yalnızca “kullanılan” değil, aynı zamanda “hatırlanan” ve “anlam yüklenen” kamusal öğeler hâline gelmektedir. Bu yaklaşım, kent mobilyalarının standartlaşmış, bağlamdan kopuk çözümlerle homojenleşmesine karşı, kimlik üretimini güçlendiren bütüncül bir tasarım tutumunu gerekli kılmaktadır. Öte yandan biçim, bu bölümde vurgulandığı üzere, bağımsız bir estetik kabuk olarak değil; strüktür ve malzemenin olanaklarıyla sınırları içinde ortaya çıkan yapısal bir ifade olarak değerlendirilmelidir (Oxman, 2012).

Strüktür-malzeme-biçim bütünlüğü, kent kimliğinin gündelik yaşam pratiklerinde görünür olmasını sağlar; oturma elemanları üzerinden üretilecek özgün biçimsel diller, kentsel mekâna yerellik ve ayırt edicilik kazandırır.

Kullanıcı deneyimi açısından bakıldığında ise ergonomik ölçütler, dokunsal ve termal konfor, yerleşim stratejileri ve sosyal etkileşimi teşvik eden düzenlemeler, kamusal alanın canlılığını ve kullanım sürekliliğini artırmaktadır (Proshansky et al., 1983; Montgomery, 1998). Bu nedenle oturma elemanları, yalnızca konfor sağlayan nesneler değil; kullanıcı davranışlarını yönlendiren ve kamusal alanın sosyal örgüsünü biçimlendiren

tasarım araçları olarak ele alınmalıdır. Sonuç olarak, kamusal alanda oturma elemanlarının tasarımında strüktür-malzeme ilişkisi; teknik dayanıklılık, kullanıcı konforu, estetik ifade, kültürel temsil ve kentsel bellek gibi çoklu boyutları bir araya getiren stratejik bir tasarım alanıdır. Bu alanın etkili biçimde yönetilebilmesi için disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi; mimarlık, iç mimarlık, endüstriyel tasarım ve kentsel tasarımın ortak bir tasarım dili geliştirmesi önem taşımaktadır. Yerel bağlamla uyumlu, sürdürülebilir ve kimlik odaklı strüktür-malzeme stratejileri, kamusal mekânların yalnızca işlevsel açıdan değil, kültürel ve estetik açıdan da nitelikli çevrelere dönüşmesini mümkün kılacaktır. Bu çerçevede oturma elemanları, kent ölçeğinde küçük ancak etkisi yüksek müdahaleler olarak, kent kimliğinin sürekliliğini destekleyen ve kamusal yaşamın kalitesini yükselten anahtar tasarım bileşenleri arasında konumlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksu, H. (2012). Kentsel kimliğin biçimlenmesinde kamusal alan mobilyalarının rolü. *İTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 9(2), 373–389.
- Ashby, M. (2011). *Materials selection in mechanical design* (4th ed.). Butterworth-Heinemann.
- Bayazıt, E., & Kısakürek, Ş. (2020). Kentsel donatı elemanlarının kent estetiği açısından değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Forest Science*, 4(1), 40–59. <https://doi.org/10.32328/turkjforsci.701182>
- Bayazıt, N., & Kısakürek, Ş. (2020). *Kamusal mekânlarda oturma donatıları: Strüktürel tipolojiler ve malzeme kullanımı*. YEM Yayın.
- Biol, Ö. (2007). Kent kimliği ve kentsel tasarım. *Planlama Dergisi*, 4(1), 45–52.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2010). *Public places, urban spaces: The dimensions of urban design* (2nd ed.). Routledge.
- Dovey, K. (2010). *Becoming places: Urbanism / architecture / identity / power*. Routledge.
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. MIT Press.
- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of Urban Design*, 3(1), 93–116. <https://doi.org/10.1080/13574809808724418>
- Oxman, R. (2012). Informed tectonics in material-based design. *Design Studies*, 33(5), 427–455. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2012.05.003>

- Proshansky, H. M., Fabian, A. K., & Kaminoff, R. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57–83.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. Pion.
- Söğüt, M. A. (2004). *Oturma elemanının tasarımında strüktür ve yüzey kaplama malzemesinin biçime etkisi* [Sanatta yeterlik tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi, 106-107.
- Zumthor, P. (2006). *Atmospheres: Architectural environments – Surrounding objects*. Birkhäuser.

SAĞLIK YAPILARI STANDARTLARI BAĞLAMINDA HASTA ODASI KATLARININ MEKÂNSAL ANALİZİ¹

Halil Yasin DİLEK²

Tunç Aslan TULÜCÜ³

1. GİRİŞ

Sağlık hizmetlerinin en kapsamlı yapı taşı olan hastaneler; yalnızca teşhis ve tedavi işlevini değil, sosyal, ekonomik ve eğitimsel misyonları da yüklenen çok katmanlı sistemler olarak tanımlanmaktadır. Literatürde hastaneler, genel çerçevede hasta ve yaralıların ayaktan veya yatarak müşahade, teşhis, tedavi ve rehabilite edildikleri, sağlık sisteminin merkezindeki yataklı kurumlar olarak nitelendirilmektedir (YTK, 1983; WHO, 1992). Ancak bu kurumları diğer sağlık birimlerinden ayıran temel ontolojik fark; ev ortamında veya birinci basamak merkezlerde sağlanamayan ileri teknoloji, özelleşmiş ekipman ve multidisipliner uzmanlık gerektiren hizmetlerin sunulmasıdır (Akıncıtürk, 1985; Cox & Groves, 1990). Fiziksel ve tıbbi işlevlerinin ötesinde hastaneler; insan gücü ve ekonomik hacmiyle büyük bir endüstriye benzetilen, sağlık personelinin yetiştirildiği ve toplumsal değerlerin somutlaştığı karmaşık

¹ Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Hastane Hasta Odası Katlarının Sağlık Yapıları Standartları Kapsamında Mekân Analizi: Malatya Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Araştırma Görevlisi, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, ORCID: 0000-0002-9777-5763.

³ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, ORCID: 0009-0003-6386-2791.

sosyo-ekonomik organizasyonlardır (Mutlu, 1973; Ak, 1984; Bayar, 1994; Aydın, 2001). Dolayısıyla hastane mimarisi, salt bir yapı üretim süreci değil, tıbbi gereklilikler ile kullanıcı psikolojisinin kesiştiği bir tasarım problemidir.

İnsanlık tarihi boyunca sağlık ve iyileşme ihtiyacı, tıp biliminin ve buna bağlı olarak sağlık mekânlarının evrimini şekillendirmiştir. İlkel dönemlerde doğadaki kaynaklar kullanılarak deneme-yanılma yoluyla yapılan tedavi yöntemleri (Güntöre, 2005), zamanla yerini daha sistematik ve kurumsal yapılara bırakmıştır. Antik çağlarda tıp, genellikle büyü, din ve ampirik gözlemlerin bir karışımı olarak ortaya çıkarken; Mezopotamya, Mısır ve Hint medeniyetlerinde dini ritüellerin tedavi süreçlerine entegre edildiği görülmektedir (Aslan & Erdem, 2017; Bayat, 2016). Mekânsal anlamda ilk örgütlü yapılar ise Antik Yunan döneminde, Hipokrat etkisiyle şekillenen ve telkin, temiz hava, su sesi gibi unsurların kullanıldığı Asklepios tapınakları ile ortaya çıkmıştır (Tanrıtanır, 2011; Yazıcı, 2020). Orta Çağ'da manastır bünyesindeki şifa merkezleri ve tecrit odaklı yapılarla devam eden süreç (Hojjatı, 2019), 18. yüzyılda "blok tipi" hastanelerin ortaya çıkışıyla mimari bir dönüşüme uğramıştır. Ancak bu kapalı kitlelerdeki havalandırma yetersizliği ve enfeksiyon sorunları, 19. yüzyılda Florence Nightingale'in reformlarıyla "Pavyon Sistemi"ne geçişi zorunlu kılmıştır (Ergenoğlu & Aytuğ, 2007; Taşerimez, 2008). Günümüzde ise hastane mimarisi, 20. yüzyılın "Monoblok" sistemlerinden (Aydın, 2001) sıyrılarak; hasta, refakatçi ve personel konforunu merkeze alan, iyileştiren mekân kavramı çerçevesinde yeniden tanımlanmaktadır (Altan, 2003).

Bu evrensel gelişim çizgisi, Türk kültüründe de özgün yansımalar bulmuştur. Anadolu Selçuklu medeniyeti, sağlık yapılarını "külliye" sistemi içinde; din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin hizmet veren sosyal kurumlar olarak ele almıştır (Karamustafa, 2012; Özata, 2018). Gevher Nesibe ve Divriği

Turan Melik Darüşşifaları gibi örnekler, dönemin içe dönük ve avlulu plan şemasını yansıtan anıtsal yapılardır. Osmanlı döneminde ise Yıldırım ve Fatih Darüşşifaları ile tıp eğitimi ve tedavi hizmeti entegre edilmiş, vakıf sistemi sayesinde sürdürülebilirlik sağlanmıştır (Songur & Saygın, 2014). 19. yüzyıldaki modernleşme hareketleriyle birlikte "Darüşşifa" kavramı yerini modern hastane terminolojisine bırakmış; "Guraba-i Müslimin" ve "Şişli Etfal" gibi yapılarla Batılı anlamda koridorlu ve pavyon sistemli tipolojiler Anadolu'ya taşınmıştır (Karakaya, 2019; Taşerimez, 2008). Cumhuriyet dönemiyle birlikte ise Numune Hastaneleri üzerinden sağlık politikaları merkezi bir yapıya kavuşturulmuştur (Aslan & Erdem, 2017).

Hastanelerin sınıflandırılması, sunulan hizmetin kapsamı, teknolojik donanım ve yatak kapasitesi gibi parametreler üzerinden yapılmakta olup; bu sınıflandırma mimari programın kurgulanmasından işletme modeline kadar tasarımın tüm aşamalarını belirleyen temel faktördür (YTK, 1982; Altan, 2003). Ancak hastane mimarisinin başarısı, makro formdan ziyade, birimlerin kendi içindeki mekânsal kalitesi ve işlevsel ilişkileriyle ölçülmektedir. Özellikle hasta katları, tedavi sürecinin merkezinde yer alan ve yoğun trafiğe sahip birimler olarak, sirkülasyonun ötesinde bir tasarım yaklaşımı gerektirir. Yatay sirkülasyonun omurgasını oluşturan koridorlar; sedye manevraları, acil müdahaleler ve hijyenik akışın kesintisizliği gözetilerek; ferahlık, hava sirkülasyonu ve akustik konfor sağlayacak nitelikte planlanmalıdır (TSYTS, 2010; Sağlık Bakanlığı, 2002; Altuncu, 2008).

Hasta odası katları, tipolojik sınıflandırmanın ötesinde, hastanenin işleyişini ve kullanıcı deneyimini somutlaştıran "mikrokozmos"lar olarak değerlendirilebilir. Yatay ve dikey sirkülasyonun omurgasını oluşturan koridorlar, hasta odaları, oda içi ve merkezi ıslak hacimler, hemşire istasyonları, ilaç hazırlama alanları, muayene-tedavi odaları, merkezi tuvaletler ile temiz/kirli

çalışma odaları hem tedavi süreçlerinin sürekliliğini hem de hijyen, güvenlik, mahremiyet ve konfor gibi mekânsal nitelikleri birlikte örgütleyen kritik bileşenlerdir. Bu katlarda planlama yaklaşımının temel amacı; hasta, ziyaretçi, sağlık personeli ve lojistik ekipman akışını kesişen ama çatışmayan akımlar halinde düzenlemek, enfeksiyon kontrolünü, erişilebilirliği ve kullanıcı güvenliğini mekânsal bir stratejiye dönüştürmektir (Sağlık Bakanlığı, 2002; TSYTS, 2010). Enfeksiyon kontrolü bağlamında yapılan çalışmalar, mekânsal organizasyon, malzeme seçimi ve hava akımı gibi tasarım kararlarının hastane enfeksiyonlarının yayılımı üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymakta; açık koğuş düzenlerinden tek kişilik odalara geçişi, bulaşma riskini azaltan önemli bir paradigma değişimi olarak değerlendirmektedir.

Hasta odaları, tedavi sürecinin geçtiği birincil yaşam alanı olarak, hastanın psikolojik durumu, mahremiyet algısı ve memnuniyeti üzerinde doğrudan; sağlık personelinin iş güvenliği ve performansı üzerinde ise dolaylı etkilere sahiptir (Sungur Ergenoğlu & Tanrıtanır, 2013). Güncel yaklaşımlar, enfeksiyon kontrolü, mahremiyet ve gürültü yönetimi gerekçeleriyle tek kişilik odaları önelemekte; oda içinde yatak, tıbbi donatı ve ziyaretçi alanı arasındaki ilişkinin hem klinik erişimi hem de ev benzeri bir atmosferi destekleyecek biçimde kurgulanmasını önermektedir (TSYTS, 2010). Doğal ışık, dış mekân manzarası, akustik konfor ve ısı-nem dengesi gibi çevresel parametrelerin; hastanın iyileşme süreci, stres düzeyi ve uyku kalitesi üzerinde önemli etkileri bulunduğu, kanıta dayalı tasarım literatüründe ayrıntılı biçimde ortaya konmuştur (Altuncu, 2008; Aydın, 2009; Huisman, Morales, van Hoof & Kort, 2012; Ulrich vd., 2008). Bu bağlamda hasta odası; karmaşık tıbbi cihazların görsel baskısını azaltan, dijital bağlantı olanaklarını sunan, aynı zamanda ev sıcaklığı hissini üretmeyi hedefleyen çok katmanlı bir iç mekân kurgusu olarak ele alınmaktadır.

Hasta odası ile doğrudan ilişkili ıslak hacimler, hastanın öz bakımını bağımsız veya yarı bağımsız biçimde sürdürebilmesini sağlayan kritik bir bileşen olup, özellikle düşme riskine karşı güvenli hareket alanı ve net görüş sağlayan bir mekânsal düzen gerektirir (TSYTS, 2010). Evrensel tasarım ilkeleri çerçevesinde engelli kullanıcıların erişimine uygun planlama; tekerlekli sandalye manevrasına izin veren eşiksiz geçişler, tutunma elemanları, acil çağrı sistemleri ve kaymaz yüzeyler gibi unsurların bütüncül bir tasarım dili içinde çözülmesi hem hasta güvenliği hem de kurumsal sorumluluk açısından temel kabul edilmektedir.

Bu katların operasyonel kalbi sayılabilecek hemşire istasyonları ise, servisin genel işleyişine hâkim merkezi konumları ve 24 saat kesintisiz kullanım gereksinimi nedeniyle, klasik “kontrol noktası” anlayışını aşan, çok işlevli çalışma ve iletişim mekânları olarak yeniden tanımlanmaktadır. Literatürde hemşire istasyonlarının ergonomik tasarımının, çalışanların fiziksel yüklenmesi, bilişsel yükü ve tükenmişlik düzeyi üzerinde belirleyici olduğu; iyi kurgulanmış iş istasyonlarının hata oranlarını azaltarak hasta güvenliğine dolaylı katkı sağladığı gösterilmektedir (Yiğit, 2017). Çalışma yüzeylerinin, depolama birimlerinin, aydınlatma senaryolarının ve dinlenme alanlarının bütüncül biçimde ele alınması hem klinik süreçlerin sürekliliği hem de personel refahı için temel bir tasarım bileşenine dönüşmüştür.

İlaç hazırlama odaları, muayene/tedavi odaları, merkezi tuvaletler ile temiz ve kirli çalışma odaları, hasta katlarındaki lojistik ve enfeksiyon kontrol zincirinin diğer kritik halkalarını oluşturur. Bu birimlerde bilişsel ergonomiyi destekleyen sade, okunaklı ve hata yapmayı zorlaştıran mekânsal düzenlemeler; temiz ve kirli akışın net biçimde ayrıştırıldığı malzeme sirkülasyonu ve el hijyeni istasyonlarının görünür/erişilebilir noktalara yerleştirilmesi gibi kararlar, hasta güvenliği ve

enfeksiyon kontrolü açısından vazgeçilmezdir (Sağlık Bakanlığı, 2002; TSYTS, 2010). Uluslararası rehberler ve güncel araştırmalar, bu tür destek birimlerinin planlamasında da tekil odaklı çözümler yerine, bütün kat için enfeksiyon kontrolünü, esnek kullanımı ve sürdürülebilir işletmeyi gözetken sistematik bir yaklaşımı önermektedir.

Bu bütüncül çerçeve içerisinde, hastane hasta odası katları, tarihsel gelişim, tipolojik sınıflandırma ve güncel kanıta dayalı tasarım yaklaşımlarının kesiştiği bir çalışma alanı sunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu katların mekânsal organizasyonunu ve iç mekân niteliklerini; kullanıcı odaklılık, iyileştirici çevre, enfeksiyon kontrolü, ergonomi ve evrensel tasarım ilkeleri bağlamında tartışmayı amaçlamakta; böylece hem uluslararası literatürdeki eğilimleri hem de Türkiye'deki düzenleyici çerçeveyi dikkate alan kuramsal bir zemin oluşturmayı hedeflemektedir. Bu zemin üzerine, çağdaş hastane mimarisi ve iç mekân tasarımına yönelik öneriler geliştirilecektir.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Malatya ilinde faaliyet gösteren dört özel hastane (H1, H2, H3, H4) örneği üzerinden, tasarım standartlarının mevcut uygulamalar üzerindeki yansımalarını inceleyen betimsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmanın odağı, tıbbi işlevsellik ile otelcilik hizmetlerinin kesişim noktası olan ve hastanın iyileşme sürecinde kritik rol oynayan "hasta katları" olarak belirlenmiştir. Değerlendirme kriteri olarak; ulusal yasal çerçeveyi oluşturan "Türkiye Sağlık Yapıları Asgari Tasarım Standartları" (TSYTS) ile uluslararası alanda kanıta dayalı tasarımın referansı kabul edilen "FGI Guidelines" kullanılmıştır.

Çok aşamalı bir yöntemle yürütülen veri toplama sürecinde; öncelikle TSYTS ve FGI kılavuzları taranarak kritik ölçüler ve tasarım kriterleri sistematik bir matrise dönüştürülmüş,

ardından ilgili hastanelerin mimari projeleri temin edilerek yerinde yapılan incelemeler, röleve çalışmaları ve fotoğraf çekimleri ile mevcut durum belgelenmiştir. Son aşamada elde edilen veriler belirlenen standartlarla karşılaştırmalı analize tabi tutulmuş; mekânsal büyüklük, malzeme seçimi ve donatı yerleşimi gibi parametrelerin referans değerlere uyumu tablolaştırılarak somut bulgular ortaya konulmuştur.

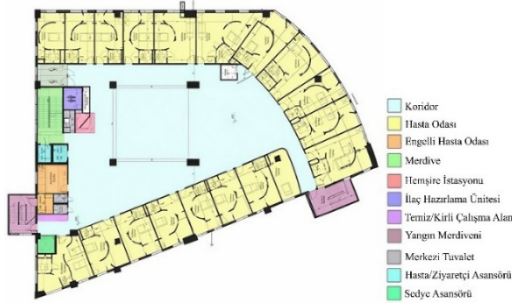
3. BULGULAR

Çalışmada, dört hastanenin mimari kurgusu, donatı standartları ve teknik altyapısı incelenmiştir. Tesisler; fiziksel ölçülerin yanı sıra konfor, güvenlik, hijyen ve verimlilik parametreleriyle değerlendirilmiş olup, elde edilen sonuçlar Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Çalışma Kapsamındaki Hastanelerin Hasta Odası Katlarının Standartlara Uygunluk Analizi

	H1		H2		H3		H4	
	TSYTS	FGI	TSYTS	FGI	TSYTS	FGI	TSYTS	FGI
Koridor	%94,30	%89,2	%88,66	82,14	%88,46	%78,57	%88,44	%82,14
Hasta Odası	%88,57	%83,78	%80	78,37	%85,71	%72,97	%82,85	%75,67
Hasta Banyosu	%95,65	%92	%91,30	%87,50	%91,30	%76	%82,60	%68
Hemşire İstasyonu	%87,50	%100	%81,25	%92,85	%87,50	%85,71	%75	%78,57
İlaç Hazırlama Odası	%100	%85,71	%91,66	%78,57	%91,66	%71,42	%83,33	%71,42
Muayene Odası	%84,21	%90,47	%89,47	%85,71	%84,21	%76,19	%68,42	%66,66
Merkezi Tuvalet	%85	%82,35	%80	%76,47	%80	%82,35	%75	%76,47
Temiz/Kirli Çalışma Odası	%64,28	%81,81	%64,28	%81,81	-	-	%57,14	%72,72
Genel	%87,12	%88,12	%83,25	%82,87	%86,85	%77,57	%76,50	%73,87

3.1. H1 Hastanesi Hasta Odası Katlarının Mekânsal Analizi

Şekil 1. H1 Hasta Odası Kat Planı ve Mekânsal Organizasyonu

H1 Hastanesinin yatan hasta katları, mekânsal kurgu ve donatı standartları açısından incelendiğinde hem nitel gözlemler hem de nicel veriler genel bir tasarım başarısına işaret etmektedir. Yapılan değerlendirme sonucunda hastanenin Türkiye standartlarına %87,12, FGI standartlarına ise %88,12 oranında genel uyum sağladığı görülmüştür. Kat planı, merkezdeki galeri boşluğu etrafında şekillenen ferah sirkülasyon alanlarıyla dikkat çekerken, bu durum koridor standartlarına uyum oranlarına da yansımış; koridorlar Türkiye standartlarını %94,30, FGI standartlarını ise %89,20 oranında karşılayarak yüksek bir başarı sergilemiştir. Koridor zeminlerinde tercih edilen PVC kaplama ve aydınlatma detayları bu yüksek puanları destekleyen fiziksel unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 2. H1 Hasta Odası Katına Ait İç Mekân Görşelleri (Dilek, 2021).

Hasta odaları ve banyoları incelendiğinde, banyoların hastanenin en başarılı tasarlanan birimleri olduğu tespit edilmiştir. Banyo ve tuvaletler Türkiye standartlarına %95,65, FGI standartlarına %92 oranında uyum sağlayarak, malzeme kalitesi ve ergonomik yerleşim açısından üst düzey bir performans göstermiştir. Hasta odalarında ise ahşap detaylar ve gizli aydınlatmalarla oluşturulan ev atmosferi olumlu bir etki yaratsa da engelli hasta odasındaki mobilya yerleşiminden kaynaklanan erişim kısıtlılıkları, başarı oranını banyolara kıyasla bir miktar düşürmüştür (TSYTS: %88,57, FGI: %83,78). Bu veriler, odalarda estetik kaygıların yer yer fonksiyonel standartların önüne geçebildiğini, ancak genel konforun korunduğunu göstermektedir. Sağlık personelinin çalışma alanlarına ilişkin veriler, hastanenin klinik işleyiş altyapısının oldukça güçlü olduğunu, ancak servis destek birimlerinde eksiklikler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Hemşire istasyonu FGI standartlarına %100 tam uyum sağlarken, ilaç hazırlama odası da Türkiye standartlarını %100 oranında karşılamaktadır. Ayrıca, klinik değerlendirme süreçlerinin yürütüldüğü muayene odası, Türkiye standartlarını %84,21, FGI standartlarını ise %90,47 oranında karşılayarak hastanenin tıbbi fonksiyonel alanlarındaki genel başarıyı desteklemiştir. Bu durum, personelin ana çalışma ve tıbbi hazırlık alanlarının kusursuz planlandığını kanıtlamaktadır. Kat genelindeki merkezi tuvalet düzenlemeleri incelendiğinde; bu alanların Türkiye standartlarını %85, FGI standartlarını ise %82,35 oranında karşılayarak genel ortalamanın bir miktar altında kaldığı görülmüştür. Buna karşın, kat genelinde ayrı bir temiz ve kirli çalışma odasının bulunmaması, bu fonksiyonların dolaplarla çözülmeye çalışılması, temiz çalışma odası başlığındaki uyum oranlarını etkili şekilde düşürmüştür (TSYTS: %64,28, FGI: %81,81). Bu düşük oran, mekânsal analizlerdeki "hijyen ve operasyonel akış eksikliği" tespitini sayısal olarak doğrulamakta ve hastanenin geliştirilmesi gereken en zayıf yönünü oluşturmaktadır.

3.2. H2 Hastanesi Hasta Odası Katlarının Mekânsal Analizi

Şekil 3. H2 Hasta Odası Kat Planı ve Mekânsal Organizasyonu

H2 Hastanesi, dikey zonlamada zemin katta acil ve görüntüleme merkezleri, ara katlarda idari birimler ve üst katlarda yatan hasta servisleri olacak şekilde planlanmıştır. Yatan hasta katı, sirkülasyon şeması açısından incelendiğinde, hemşire bankosunun bulunduğu merkezden iki ayrı kola ayrılan bir koridor sistemi görülmektedir. Bu kurgu, sedye ve tekerlekli sandalye geçişlerini rahatlatırken, kat girişinde kullanılan fotoselli cam kapılar asansör ve merdiven sirkülasyonundan kaynaklı gürültüyü izole etmede başarılı bir çözüm sunmuştur. Koridor duvarlarında kullanılan sokak görseli baskıları ve ahşap paneller, hastane atmosferini yumuşatarak iyileştirici bir çevre sunmayı hedeflemiştir. Bu tasarım yaklaşımı nicel verilere de yansımış; koridorlar Türkiye standartlarına %88,66, FGI standartlarına ise %82,14 oranında uyum göstermiştir.

Şekil 4. H2 Hasta Odası Katına Ait İç Mekân Görselleri (Dilek, 2021).

Hasta odaları incelendiğinde odalarda duvar kâğıdı ve ahşap detaylar kullanılarak sıcak bir iç mekân etkisi yaratılmıştır. Ancak teknik altyapı ve mekânsal konfor standartları incelendiğinde, odalarda ve kat genelindeki birçok birimde merkezi havalandırma sisteminin bulunmadığı, iklimlendirmenin split klimalar ve radyatörlerle sağlandığı görülmüştür. Bu durum ve bazı kapı geçiş ölçülerindeki sınır değerler, hasta odası uyum puanlarını düşüren temel faktörler olmuştur (TSYTS: %80, FGI: %78,37). Buna karşın hasta banyoları hem malzeme kalitesi hem de engelsiz kullanım detayları sayesinde Türkiye standartlarına %91,30, FGI standartlarına %87,50 oranında uyum sağlayarak katın en başarılı çözümlenen ıslak hacimleri olarak öne çıkmaktadır. Sağlık personelinin çalışma alanlarına bakıldığında, hemşire istasyonunun kat trafiğine hâkim konumu ve personelin dinlenme/giyinme ihtiyaçlarını karşılayan ofis alanlarına sahip olması, operasyonel verimliliği artırmaktadır. Bu fonksiyonel başarı, istasyonun FGI standartlarına %92,85 gibi yüksek bir oranda uyum sağlamasıyla da doğrulanmaktadır. Benzer şekilde, muayene odası da Türkiye standartlarına %89,47, FGI standartlarına ise %85,71 oranında uyum sağlayarak, hastanenin klinik değerlendirme alanlarındaki nitelikli tasarımını pekiştirmektedir. Genel kullanım alanlarındaki merkezi tuvaletler ise Türkiye standartlarını %80, FGI standartlarını ise %76,47 oranında karşılayarak; banyolardaki yüksek başarı oranının aksine, mekanik altyapı eksikliklerine paralel olarak daha düşük bir performans sergilemiştir. Enfeksiyon kontrolü açısından kritik olan temiz ve kirli çalışma odalarının ayrışımında yetersizlikler mevcuttur. Temiz malzemeler için bir depo bulunmasına rağmen, kirli atık yönetimi ve temizleme süreçleri için tanımlı bir "kirli oda" bulunmamaktadır. Ayrıca ilaç hazırlama ve tedavi odalarında da merkezi havalandırma eksikliği dikkat çekmektedir. Tüm bu faktörler birleştiğinde H2 Hastanesi, Türkiye standartlarına genel olarak %83,25, FGI standartlarına ise %82,87 oranında uyum sağlayarak, görsel ve psikolojik

konfor açısından güçlü ancak mekanik altyapı ve servis hacimleri açısından geliştirilmesi gereken bir profil çizmektedir.

3.3. H3 Hastanesi Hasta Odası Katlarının Mekânsal Analizi

Şekil 5. H3 Hasta Odası Kat Planı ve Mekânsal Organizasyonu

H3 Hastanesi, "L" tipi bir plan şeması üzerine kurgulanmış olup, hasta odaları ve servis birimleri bu koridor aksı boyunca sıralanmıştır. Bu düzen, koridorun orta noktasında konumlanan hemşire istasyonuna tüm sirkülasyon alanını ve hasta odası girişlerini kontrol etme imkânı tanımaktadır. Koridor zeminlerinde tercih edilen granit kaplama ve desen çalışmaları hastane atmosferini zenginleştirse de sirkülasyon alanlarında merkezi havalandırma yerine radyatörlü ısıtma sistemlerinin görülmesi, iklimlendirme standartları açısından geleneksel çözümlere gidildiğini göstermektedir. Bu tasarım kararları nicel verilere de yansımış; koridorlar Türkiye standartlarına %88,46, FGI standartlarına ise %78,57 oranında uyum sağlamıştır. FGI puanındaki bu düşüş, uluslararası standartların talep ettiği bazı mekanik ve boyutsal gerekliliklerin tam karşılanamadığına işaret etmektedir.

Şekil 6. H3 Hasta Odası Katına Ait İç Mekân Görselleri (Dilek, 2021).

Hasta odalarında PVC zemin kaplaması ve ahşap detaylar kullanılarak sıcak bir atmosfer hedeflenmiştir. Ancak, hasta odası tasarımında tespit edilen en kritik eksiklik, oda içerisinde hasta ve personel kullanımına yönelik bir el yıkama alanının bulunmamasıdır. Enfeksiyon kontrolü açısından hayati önem taşıyan bu donatının eksikliği, hasta odası uyum puanlarını diğer hastanelere kıyasla düşürmüştür (TSYTS: %85,71, FGI: %72,97). Özellikle FGI standartlarındaki %72,97'lik oran, analiz edilen hastaneler arasındaki en düşük hasta odası uyum skorlarından biridir. Buna karşın, hasta banyoları mekânsal yeterlilik açısından Türkiye standartlarını %91,30 oranında karşılarken, tutunma barları ve bazı ergonomik detaylardaki eksiklikler nedeniyle FGI standartlarında %76 seviyesinde kalmıştır. Sağlık personelinin çalışma alanları incelendiğinde, hemşire istasyonunun konumu ve ilaç hazırlama odasının personel dinlenme alanını da içerecek şekilde planlanması, operasyonel işleyişi destekleyen olumlu unsurlardır. İlaç hazırlama odası Türkiye standartlarına %91,66 gibi yüksek bir uyum gösterse de FGI standartlarında %71,42 oranına gerilemektedir. Bu durum, özellikle aydınlatma ve havalandırma sistemlerinin uluslararası teknik kriterleri tam olarak karşılayamadığını göstermektedir. Klinik muayene süreçleri için ayrılan muayene odası, Türkiye standartlarını %84,21 oranında

karşılarken, FGI standartlarında %76,19 seviyesinde kalarak tıbbi alanlardaki genel teknik yetersizlik eğilimini sürdürmüştür. Kat genelindeki merkezi tuvaletlerin tasarımı ise Türkiye standartlarına %80, FGI standartlarına ise %82,35 oranında uyum sağlamaktadır. Diğer hastanelerin aksine bu hastane için temiz çalışma odası verisi bulunmamakta olup, bu birimin eksikliği veya tanımlanmamış olması servis altyapısı açısından bir veri boşluğu oluşturmaktadır. Genel değerlendirmede H3 Hastanesi, Türkiye standartlarına %86,85 oranında uyum sağlarken, FGI standartlarında %77,57 ile daha düşük bir profil çizmektedir.

3.4. H4 Hastanesi Hasta Odası Katlarının Mekânsal Analizi

Şekil 7. H4 Hasta Odası Kat Planı ve Mekânsal Organizasyonu

H4 Hastanesi, kare formulu kompakt bir plan şemasına sahiptir ve yatan hasta katı, merkezde konumlanan hemşire istasyonu etrafında kurgulanmıştır. Bu merkezi yerleşim, sağlık personeline tüm koridor akslarına ve hasta odalarına hakimiyet sağlasa da mekanik altyapı eksiklikleri tasarımın başarısını gölgelemektedir. Koridor tasarımında zemin ve tavanda bordo-krem renk uyumu gözetilerek görsel bütünlük sağlanmaya çalışılmış, ancak sirkülasyon alanlarında merkezi havalandırma yerine radyatörlü ısıtma sisteminin kullanılması, modern hastane standartlarının gerisinde kalınmasına neden olmuştur. Buna rağmen, mekânsal açıklıklar ve sirkülasyon genişlikleri sayesinde

koridorlar Türkiye standartlarına %88,44, FGI standartlarına %82,14 oranında uyum göstermiştir.

Şekil 8. H4 Hasta Odası Katına Ait İç Mekân Görselleri (Dilek, 2021).

Hasta odaları tek kişilik olarak planlanmıştır. Odalarda görsel konforu artırıcı renk ve malzeme seçimleri yapılsa da iklimlendirmenin split klima ve radyatörlerle sağlanması, iç hava kalitesi ve enfeksiyon kontrolü açısından risk oluşturmaktadır. Islak hacimler incelendiğinde, hasta banyolarının malzeme kalitesi yeterli bulunurken, merkezi tuvaletlerdeki eşik kullanımı ve 80 cm'lik kapı genişliği, engelli erişimini imkânsız hale getiren kritik bir tasarım hatası olarak tespit edilmiştir. Bu ve benzeri ergonomik eksiklikler, hasta banyosu uyum puanlarında, özellikle uluslararası kriterlerde ciddi bir düşüşe neden olmuştur (TSYTS: %82,60, FGI: %68). %68'lik FGI skoru, analiz edilen tüm hastaneler arasındaki en düşük ıslak hacim performansdır. Servis ve destek birimleri açısından H4 Hastanesi, araştırmanın en zayıf altyapısına sahip sağlık tesisidir. Hastanenin servis ve destek birimleri incelendiğinde; hemşire istasyonu Türkiye standartlarına %75, FGI standartlarına ise %78,57 oranında uyum sağlamaktadır. İlaç hazırlama odasında ise Türkiye standartlarında %83,33 olan uyum başarısı, teknik kriterler nedeniyle FGI standartlarında %71,42 seviyesine gerilemektedir. Kat genelindeki merkezi tuvaletler ise Türkiye standartlarında %75 ve FGI standartlarında %76,47 oranlarıyla genel

ortalamanın altında bir performans sergilemektedir. Hemşire istasyonu merkezi konumuyla avantaj sağlasa da katta ayrı bir temiz ve kirli çalışma odasının bulunmaması, bu işlevlerin koridor üzerindeki dolaplarla yapılması, hastane hijyen standartlarını ihlal etmektedir. Bu durum nicel verilere de yansımış; temiz çalışma odası başlığında Türkiye standartlarına uyum %57,14 ile çalışmadaki en düşük puan olarak kaydedilmiştir. Benzer şekilde muayene odalarının boyutsal yetersizlikleri (TSYTS: %68,42, FGI: %66,66) ve genel altyapı eksiklikleri sonucunda H4 Hastanesi, genel değerlendirmede Türkiye standartlarına %76,50, FGI standartlarına ise %73,87 oranında uyum sağlayarak, incelenen dört hastane arasında standartları karşılama oranı en düşük yapı olarak belirlenmiştir.

4. SONUÇ

İncelenen dört özel hastane örneği üzerinden yapılan karşılaştırmalı analizler; mevcut sağlık yapılarının fiziksel büyüklük ve görsel konfor açısından belirli bir olgunluğa eriştiğini, ancak teknik altyapı, enfeksiyon kontrolü ve evrensel tasarım ilkeleri noktasında kritik eksiklikler barındırdığını ortaya koymuştur. Ulusal standartlara (TSYTS) uyum oranlarının uluslararası standartlara (FGI) kıyasla yüksek seyretmesi, tasarımların niteliksel derinlikten ziyade yasal asgari koşulları sağlamaya odaklandığını göstermektedir.

Mekânsal analizler, estetik kaygıların fonksiyonel gerekliliklerin önüne geçebildiğine işaret etmektedir. Hasta odalarında lavabo eksikliği, yetersiz kapı genişlikleri ve merkezi havalandırma yerine split klima kullanımı gibi uygulamalar, "iyileştiren mekân" kavramının görsel bir algıya indirgendiğini ve hasta güvenliğinin riske atıldığını kanıtlamaktadır. Benzer şekilde, "sahne önü" alanlara gösterilen özenin servis mekânlarına yansıtılmadığı; temiz-kirli ayrımındaki planlama

zafiyetlerinin çapraz bulaşma riskini ve operasyonel verimsizliği artırdığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, sağlık yapılarının mimari niteliğini yükseltmek adına ulusal mevzuatın; sadece mekânsal büyüklükleri değil, malzeme performansı ve hava kalitesi gibi parametreleri de kapsayan, uluslararası normlarla entegre dinamik bir yapıya kavuşturulması elzemdir. Tasarım süreçlerinin estetik yönelimlerden ziyade "kanıta dayalı tasarım" verileriyle yönetilmesi ve yapım sonrasında "Kullanım Sonrası Değerlendirme" mekanizmalarının işletilmesi, Türkiye'deki sağlık mimarisinin evrensel standartlara ulaşmasında katalizör görevi görecektir.

KAYNAKÇA

- Ak, B. (1984). *Hastane idaresi ve organizasyonu II* [Ders notu]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık İdaresi Yüksekokulu.
- Akıncıtürk, N. (1985). *Genel hastanelerde yenileme ve büyümeye bağlı değişikliklerin bina programına etkileri* (Yayımlanmış doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Altan, A. (2003). *Hastane yapıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Altuncu, D. (2008). *Aydınlatma kontrol sistemlerinin hastane örneğinde kullanımı ve yatan hasta kat koridorları için bir aydınlatma sistem önerisi* (Sanatta yeterlilik tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, S., & Erdem, R. (2017). Hastanelerin tarihsel gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 7-21. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/38545/506638> adresinden alındı.
- Aydın, D. (2001). *Genel hastanelerde teknolojik gelişmelerin bina ihtiyaç programına etkilerinin araştırılması* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aydın, D. (2009). *Hastane mimarisi: İlkeler ve ölçütler*. Konya: TMMOB Mimarlar Odası Konya Şubesi.
- Bayar, M. (1994). *Hasta ve muayene odalarının görsel konfor koşulları açısından incelenmesi ve değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Bayat, A. H. (2016). *Tıp tarihi*. İstanbul: Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği.
- Cox, A., & Groves, P. (1990). *Hospitals and health-care facilities: A design and development guide*. Toronto: Butterworth Architecture.
- Dilek, H. Y. (2021). *Hastane hasta odası katlarının sağlık yapıları standartları kapsamında mekân analizi: Malatya örneği* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Erdem, R., Bostan, S., & Özata, M. (2018). *Sağlık hizmetleri yönetimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ergenoğlu, A. S., & Aytuğ, A. (2007). Sağlık kurumlarında değişen paradigmlar ve iyileştiren hastane kavramının mimari tasarım açısından irdelenmesi. *Megaron*, 2(1), 45-61.
- Güntöre, S. Ö. (2005). *Tıp ve felsefe*. İstanbul: Adana Nobel Kitapevleri.
- Hojjati, S. A. (2019). *Evrensel tasarım çerçevesinde bir inceleme: Trabzon Kaşüstü Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Huisman, E. R. C. M., Morales, E., van Hoof, J., & Kort, H. S. M. (2012). Healing environments: A systematic review of the meaning of physical environmental factors on patient, family, carers (PFC) and staff outcomes. *Building and Environment*, 58, 30-53. doi:10.1016/j.buildenv.2012.06.016
- Karakaya, F. Ç. (2019). *Hastane binalarında kronolojik açıdan erişilebilirliğin gelişimi ve mekan dizimi yöntemi ile iki örnek üzerinden inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans

tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karamustafa, F. (2012). *Hastanelerde yatan hasta odalarının mekan tasarımı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Mutlu, A. (1973). *Sağlık binaları ve hastaneler*. İstanbul: DGSA Yayınları.

Sağlık Bakanlığı. (2002, 27 Mart). Özel hastaneler yönetmeliği. *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 24708).

Sağlık Bakanlığı. (2010). *Türkiye sağlık yapıları asgari tasarım standartları 2010 yılı kılavuzu*. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.

Songur, H., & Saygın, T. (2014). Şifahaneden hastaneye: Sağlık kuruluşlarının değişimine genel bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 201.

Sungur Ergenoğlu, A., & Tanrıtanır, A. (2013). Genel hastanelerde kullanıcı memnuniyeti açısından hasta odalarında mimari mekân kalitesinin irdelenmesi: Gaziantep ilinde bir alan çalışması. *Megaron*, 8(2), 61-75. doi:10.5505/MEGARON.2013.09797

Tanrıtanır, A. (2011). *Sağlık yapılarında hasta yatak katlarının kullanıcı güvenliği ve memnuniyeti bağlamında irdelenmesi ve bir tasarım kılavuzu önerisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Taşerimez, M. B. (2008). *Hastane genel kullanım alanları ve hasta yatak odalarında kullanıcı mekan ilişkisi: İzmit Seka Devlet Hastanesi ve İzmit Özel Konak Hastanesi*

örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ulrich, R. S., Zimring, C., Zhu, X., DuBose, J., Seo, H.-B., Choi, Y.-S., ... Joseph, A. (2008). A review of the research literature on evidence-based healthcare design. *HERD: Health Environments Research & Design Journal*, 1(3), 61-125.

World Health Organization. (1992). *District hospitals: Guidelines for development*. Geneva: Author.

Yataklı tedavi kurumları işletme yönetmeliği. (1983, 13 Ocak). *T.C. Resmi Gazete* (Sayı: 17927 Mük.).

Yazıcı, R. G. (2020, 4 Kasım). *İlklerin şehri Bergama ve tıp merkezi Asklepion*. <https://sanatkaravani.com/ilklerin-sehri-bergama-ve-tipmerkezi-asklepion/> adresinden alındı.

Yiğit, E. (2017). *Hastanelerin iç mekan kurgusu ve hasta odalarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

TÜRKİYE VE DÜNYADA

İÇ MİMARLIK

yaz
yayınları

YAZ Yayınları

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar / AFYONKARAHİSAR

Tel : (0 531) 880 92 99

yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com